

Kostel a duchovní správa v Budislavicích. Od počátků do roku 1912

Vladimír ČERVENKA

Abstract: The article deals with the development of the church Saint Giles in Budislavice, marginalized ecclesiastical building in South-Pilsen Region, and his administration from historical beginnings till 1912 in the context of property and patronal relationships. The article appears from wider spectrum of sources, especially from archival sources.

Key words: Budislavice, church of St. Giles, religious administration, South-Pilsen Region

Úvod

Budislavice se nacházejí na jihozápadním okraji okresu Plzeň-jih při hranicích Plzeňského a Jihočeského kraje, 10 km východně od Nepomuka a 5 km severně od Kasejovic. Před rokem 1850 náležely do Prácheňského kraje a pak byly až do roku 1960 součástí politického okresu Blatná. Od roku 1961 spadají pod střediskovou obec Mladý Smolivec.

Ves leží v kopcovité krajině, v nadmořské výšce 595 m. Dnes působí spíše pozapomenutým dojmem, což zapříčiňuje její historicky podmíněná trvalá poloha na okraji územněsprávních celků, jakož i sociodemografický vývoj. Dnes zde v 50 domech žije 60 osob, zatímco ve druhé polovině 19. století přesahoval počet obyvatel tři stovky.

Nepřehlédnutelnou dominantu vsi představuje farní kostel sv. Jiljí situovaný na jižním okraji střední části zástavby. Po staletí představoval nejen duchovní centrum mikrosvěta obce, ale též místo, kde se Budislavičtí pravidelně setkávali s lidmi z přifařených vsí. Jeho umělecko-historická hodnota, třebaže byl postaven již ve vrcholném středověku, ovšem nepřesahuje rámec venkovské sakrální architektury, a tak stál vždy spíše stranou odborného zájmu. Krátké heslo najdeme prakticky jen v několika kompendiích, věnovaných kulturním památkám naší země, která ale víceméně opakují stále tytéž údaje.¹⁾ Spíše informativní, avšak pro posílení obecného povědomí rovněž důležité příspěvky na téma budislavického kostela se objevily také v regionálním tisku.²⁾ Podrobněji se historii kostela a místní duchovní správy věnoval pouze regionální historik a fotograf P. Jan Pavel Hille (1861–1943) v rámci svého bohužel nikdy knižně nevydaného projektu „Vikariát blatenský“.³⁾ O informace z místních kronik je doplněna kapitola o kostele v publikaci „750. výročí Budislavic“ vydané v roce 2003.⁴⁾

Cílem tohoto příspěvku je podat co nejucelenější faktografický výklad k dějinám kostela a duchovní správy v Budislavicích do roku 1912, vycházející z různorodého spektra pramenů, zejména archivní povahy, z nichž mnohé byly dosud jen málo využity nebo vůbec. Měl by tak vzniknout soubor informací uplatnitelný pro další odborné zkoumání stavebně historického vývoje budislavického kostela jako dosud spíše opomíjené církevní

1) Zdeněk WIRTH (red.), *Umělecké památky Čech*, Praha 1972, s. 66. Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech*, 1 (A–J), Praha 1977, s. 146. Dobroslav LÍBAL, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001, s. 46–47.

2) Eva KUBOVÁ – Jiří ČEPL, *Kostel sv. Jiljí v Budislavicích. Okres Plzeň-jih, kraj Západočeský, diecéze České Budějovice*, Kasejovické noviny, roč. XII, č. 1, leden 2007, s. 3. Martin KULÍŠEK, *Kdo namaloval budislavického patrona kojících matek?*, Kasejovické noviny, roč. XVI, č. 8, srpen 2011, s. 7.

3) Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 38, sign. 38/1, kart. 7 (Vikariát Blatenský, díl I., pag. 175–182).

4) *750. výročí Budislavic*, Budislavice 2003, s. 6–11.

památky jižního Plzeňska. Výklad bude přitom postaven tak, aby byly patrné jeho širší místní souvislosti (majetkové a patronátní vztahy, vývoj obce). Samostatná pozornost bude věnována obydlí duchovního správce a ve stručnosti též škole.

Členění příspěvku do čtyř oddílů vychází z důležitých mezníků v dějinách církevní správy v Budislavicích. Spodní hranice, kterou je chronologický rámeček tohoto příspěvku ohraničen, totiž rok 1912, má rovněž své opodstatnění. Vývoj kostela a duchovní správy ve 20. století vydá na samostatnou studii, která by objem té předkládané ještě dalece přesáhla. Výhledově se s ní ovšem počítá. Za první významnou událost v historii budislavického kostela ve 20. století lze oprávněně považovat jeho generální opravu v letech 1913–1914. Její nutnost si jistě uvědomoval farář Jan Černý, který ji ale neuskutečnil, neboť právě roku 1912 odešel na odpočinek a v prosinci následujícího roku zemřel, aniž by se jejího dokončení dožil.

Nejstarší dějiny (do roku 1419)

Osídlení oblasti a první zprávy o Budislavicích

První známá písemná zmínka o Budislavicích pochází až z roku 1352 a souvisí právě s kostelem.^{5]} Jeho vznik je však podle dochovaných architektonických článků datován zhruba do období 1260–1270, podle nejnovějších posudků již do doby kolem roku 1250.^{6]} Ves, jejímž duchovním centrem byl, musela tedy existovat již ve 13. století. Do zdejšího kraje zasahovaly državy významného velmožského rodu Buziců erbu sviní hlavy, kteří pravděpodobně sehráli důležitou roli při dokončování vnitřní kolonizace oblasti západního úpatí brdského hvozdu, jež navazovala na pravěké a raně středověké, ovšem velmi řídké osídlení. Buzicové si zde vybudovali hned několik opevněných sídel jako například Rožmitál, Březnici, hrad na Třemšíně, Homberk u Příkosic či hrádek na Strašné skále u Čížkova. Zájem o zdejší krajinu vyplýval i z toho, že zde byla naleziště železné rudy. Přímá zakladatelská účast Buziců je předpokládána u vsi Čížkova, Přešina a Poříčí, dnes Spáleného Poříčí, které jsou písemnými prameny spolehlivě doloženy právě od 13. století.^{7]}

Název Budislavice znamená ves lidí Budislavových.^{8]} A právě v rodě Buziců se toto osobní jméno několikrát objevuje. Znám je především Budislav, syn Jaroslavův a otec Oldřicha z Rožmitálu, připomínaný v letech 1224–1239, vlivný muž dvora krále Václava I.^{9]} Dalším je Budislav, syn Protivý z Rožmitálu, který roku 1310 vystupuje přímo pod přídomek „z Čížkova“ („*Budizlaus de Tschiscouwe*“).^{10]} Právě jeho sídlem byl pravděpodobně hrádek na Strašné skále ležící necelé 2 km severozápadně od uvedené vsi.^{11]} Jestliže tedy můžeme spolehlivě prohlásit, že Budislavice existovaly již ve 13. století, pak

5] Václav Vladivoj TOMEK (ed.), *Registra decimarum papalium čili Registra desátků papežských z dieceze pražské*, Praha 1873, s. 64.

6] E. POCHE a kol., *Umělecké památky Čech* 1, s. 146. D. LÍBAL, *Katalog gotické architektury*, s. 46–47. O vzniku kostela již kolem roku 1250 uvažuje PhDr. Roman Lavička, Ph.D., pracovník Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Českých Budějovicích, dle rozboru z roku 2015, který laskavě poskytl autorovi tohoto příspěvku.

7] Ke kolonizaci kraje velmožským rodem Buziců srov. Milan NOVOBILSKÝ, *Neznámé podbrdské hrady Strašná skála a Liškův hrad*, Plzeň 2015, s. 6–7.

8] Srov. Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*, Díl I. (A–H), Praha 1954, s. 227–228.

9] Simona KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008, s. 12–13.

10] Karl SCHOEPACH (ed.), *Die Urkunden des gemeinschaftlichen Hennebergischen Archivs zu Meiningen von 933–1330*, I. Theil, Meiningen 1842, s. 50–51, č. XCI.

11] M. NOVOBILSKÝ, *Neznámé podbrdské hrady*, s. 18.

za jejich zakladatele můžeme pokládat Budislava, syna Jaroslavova a vznik vsi klášť již do první poloviny 13. století. Příslušníky rodu Buziců pak můžeme pokládat také za stavebníky budislavického kostela.

Přibližme si ještě sídelní a majetkovou situaci okolí Budislavic ve vrcholném středověku. Západně se rozkládaly državy cisterciáckého klášťera v Pomuku, založeného roku 1145, které zde představovaly jediný větší majetkový komplex.^{12]} Jinak byl zdejší kraj charakteristický rozdrobenou šlechtickou držbou, neboť i vlastnictví Buziců se brzy rozpadlo mezi jednotlivé větve tohoto rodu, nebo přešlo na jiné majitele. Šlechtickými statky byly na jihozápadě Přebudov (doložen 1412) a Kladrubce (spolehlivě doloženy roku 1370), na severu Dožice (poprvé připomínány roku 1318) a na severovýchodě Starý Smolivec (doložen od roku 1348). Jižně od Budislavic se nacházejí Kasejovice, poprvé zmiňované jako samostatné šlechtické sídlo již roku 1264. Zdejší trhová ves byla v roce 1348 vysazena na městečko. Východním směrem ležící Mladý Smolivec vznikl nejspíše až kolem roku 1400, v písemných pramenech je spolehlivě doložen od roku 1412. Jako poslední bezprostředně sousedící ves musíme zmínit Chloumek, který ale v písemných pramenech vystupuje až velmi pozdě, teprve v roce 1542.^{13]}

Počátky duchovní správy

Zda byl kostel v Budislavicích již od počátku farním, nebo jej spravoval duchovní z některé sousední farnosti, nelze pro nedostatek pramenů říci. První známá písemná zmínka pochází až z roku 1352 a je obsažena v rejstříku pololetního desátku odváděného papežské komoře z pražské arcidiecéze, a to již farním byl. V systému tehdejší církevní správy náležely Budislavice do božeňského děkanátu v bechyňském arcijáhenství a platily 9 grošů papežského desátku. Jeho výše byla odvozována od rozsahu kostelního jmění, a tak můžeme říci, že budislavický kostel patřil mezi ty chudší. Stejná částka byla v blízkém okolí Budislavic vyměřena jen kostelu ve Spáleném Poříčí. Méně odváděly kostely v Kotouni, Řesanicích a Újezdci u Bělčic (6 grošů), nejvíce naopak kostely v Blovicích (36 grošů) a Nepomuku (30 grošů) na panství pomuckého klášťera. Také kostel v Bubovicích pod patronátem pánů z Březnice z rodu Buziců platil 36 grošů, Starý Rožmitál, kde vládla další větev téhož rodu, 30 grošů a stejnou sumu měl vyměřenou kostel v Kasejovicích. Za středně bohaté lze pokládat kostely ve Lnářích (18 grošů desátku), Bělčicích, Kocelovicích a Vrčeni (15 grošů). Budislavicím blízký Čížkov odváděl 12 grošů a kostel ve Hvožděnech 10 grošů.^{14]}

Z citovaného rejstříku papežského desátku lze rovněž vysledovat, že v kraji kolem Budislavic byla vcelku hustá farní síť. Vzdálenost mezi jednotlivými kostely jakožto centry farních obvodů se pohybovala zhruba od 5 do 10 km. Farnost budislavická zahrnovala nejspíše již ve středověku kromě Budislavic také vsi Kladrubce, Přebudov a Mladý Smolivec.

První budislavický farář, dobovou terminologií plebán, jež známe jménem, byl Vilém, který ovšem v roce 1370 rezignoval a odešel na zřejmě výnosnější faru do Katovic. Není bez zajímavosti, že tam byl dosazen na návrh (prezentaci) bratří Bleha, Dobeše a Zdeňka ze Střely, příbuzných rytíře Protivy z Kasejovic, který posléze v dějinách budislavické duchovní správy ještě vystupuje (viz dále). Na uprázdněné místo do Budislavic byl 13. 12. 1370 potvrzen generálním vikářem pražského arcibiskupství kněz Černík, rodem z blízkých Kladrubec (*„Czrnacnem presbyterum de Cladrubecz“*), jehož prezentoval panaš

12] Blíže srov. Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Zaniklý klášťer v Pomuku*, in: *Historie a kulturní dědictví Nepomucka*, Nepomuk 2013, s. 13–24.

13] K prvním písemným zmínkám srov. Vladimír ČERVENKA, *Nejstarší písemné zmínky o obcích na Kasejovicku*, *Kasejovické noviny*, roč. XIX, č. 8, srpen 2014, s. 10–11, č. 9, září 2014, s. 4.

14] V. V. TOMEK (ed.), *Registra decimarum papalium*, 1873, s. 63–64, 87–88.

Miroslav z Budislavic („*Mirolai cliens de Budislawicz*“).^{15]} Patronát, který znamenal jak právo navrhovat církevním úřadům osobu duchovního správce, tak povinnost dohlížet na údržbu kostela, měla místní drobná šlechta. V zápisu ovšem stojí, že Miroslav z Budislavic jej vykonával v tu chvíli proto, že na něj přišla řada („*pro ista vice racione vicissitudinis*“). O patronát se tedy dělil ještě s dalšími osobami, přinejmenším se šlechtici z Kladrubec (viz dále) a v prezentaci farářů se střídali. Zde se také nabízí otázka, jestli v Budislavicích někdy existovalo šlechtické sídlo, když je známa alespoň jedna osoba, která se po vsi psala. Písemné prameny o tom mlčí. Není ovšem vyloučeno, že tu byl již ve středověku hospodářský dvůr, který plnil současně funkci šlechtického obydlí, ale poměrně brzy v důsledku dalšího majetkového vývoje vsi zanikl a obnoven byl patrně až v 17. století.^{16]}

Střídání patronů zřejmě přinášelo i spory. Jeden takový probíhal v roce 1380. Bohužel o něm máme k dispozici jen velmi stručné informace. Vedli jej kněz Otík a klerik Jan, oba prezentovaní na budislavickou faru, ovšem neuvedeno kterými patrony. Známo je pouze to, že se zavázali podřídit rozhodčímu výroku Protivy z Kasejovic.^{17]}

S Budislavicemi je spojován rovněž farář Ratislav, který byl „*ad eccle(siam) parroch(ialem) in Budislawicz*“ prezentován Benešem z Choustníka, hejtmanem vratislavského knížectví, a konfirmován generálním vikářem pražského arcibiskupství dne 27. 11. 1401.^{18]} V tomto případě ale došlo díky písařské chybě k záměně Budislavic za Budislav na Tábořsku. Necelých 5 km severně leží hrad Choustník, majetek a sídlo Beneše, který v citovaném zápisu vystupuje v roli patrona.

Další relevantní zpráva o duchovním v Budislavicích tak pochází až z 27. 11. 1418, kdy byl na zdejší faru potvrzen kněz Jan z Kladrubec. Nastoupil po smrti dosavadního plebána Otíka s největší pravděpodobností totožného s Otíkem, který vedl o faru spor roku 1380 a zjevně jej vyhrál. Patronát vykonával v roce 1418 Mikuláš z Kladrubec, sám rovněž kněz, ovšem bezesporu šlechtického rodu.^{19]}

Farář Jan z Kladrubec je poslední známý duchovní správce v Budislavicích před husitskými válkami a na dlouhou dobu i poslední známý zdejší kněz vůbec.

Stavební vývoj kostela

Pozůstatkem nejstarší, raně gotické stavební fáze budislavického kostela, nejnověji uvažované kolem roku 1250, je obvodové zdivo lodi, zalomený, pravoúhle odstupněný triumfální oblouk a především dnes zadrženy severní portál. Ten je hrotitý, profilovaný masivním obloukem mezi dvojitými výžlabky, oblé dřívky spočívající na patičce a soklíku přetíná talířový prstenec. Vykazuje vliv strakonické, či spíše pomucké stavební huti. Původní podobu kněžiště neznáme. Tak jako tak se kostel v Budislavicích v počátcích své existence příliš nelišil od velké části venkovských kostelů. K obdélné, patrně plochostropé lodi, v našem případě přístupné od severu, se připojoval nejspíše pravoúhlý presbytář. Teprve v průběhu první poloviny 14. století bylo postaveno současné, oproti původnímu jistě prostornější

15] František Antonín TINGL (ed.), *Liber secundus confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim nunc prima vice typis editus, inchoans ab anno 1369 usque 1373*, Praha 1868, s. 35.

16] Zmiňován je v odhadu statků Dožice a Mladý Smolivec z roku 1660. Státní oblastní archiv (dále jen SOA) v Plzni, pracoviště Klášter, *Velkostatek Dožice*, inv. č. 16, karton 1.

17] Ferdinand TADRA (ed.), *Soudní akta konsistoře pražské (Acta judiciaria consistorii pragensis)*, část II. (1380–1387), Praha 1893, s. 49, č. 270.

18] Josef EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim. Liber sextus ab anno 1399 usque ad annum 1410*, Praha 1883, s. 42. Mezi budislavické faráře jej řadí Jan Pavel Hille. Srov. SOkA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 38, sign. 38/1, kart. 7 (Vikariát Blatenský, díl I., pag. 175).

19] Josef EMLER (ed.), *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidioecesim, Liber septimus ab anno 1410 usque ad annum 1419*, Praha 1886, s. 278.

pětiboké kněžiště bez vnějších opěráků, stejně šíře jako loď. Uvnitř je zaklenuto paprscitou převýšenou klenbou spočívající na klínových vyžlabených žebrech vycházejících z jehlancových konzolek s neprofilovanou římsou. Klenba vrcholí terčovým svorníkem. Ve východní zdi presbytáře je prolomen sedlový portálek se zkoseným vyžlabeným ostěním vedoucí do sakristie. Je datován do doby kolem roku 1400 a jeho umístění považováno za sekundární. Sakristie byla pravděpodobně v této podobě a na tomto místě přistavěna až později. Původně se nejspíše nacházela na severní straně kněžiště.^{20]}

Od husitských válek do Bílé hory (1419–1620)

Majetkové a patronátní vztahy

Zatímco před vypuknutím husitských válek byly Budislavice v majetku drobné šlechty, v jejich průběhu či brzy po skončení se staly za neznámých okolností součástí většího majetkového komplexu – statku, respektive panství Lnáře, který až do roku 1564 náležel kališnickému rodu Zmrzlíků ze Svojsína. Jako součást lnářského statku jsou uváděny v roce 1465, kdy byla rovněž na „*Budislawiczich*“ provolána u dvorského soudu odúmřelá po Anně Zmrzlíkové ze Šternberka. V té době příslušely ke Lnářům i Dožice, které se ale počátkem 16. století zase osamostatnily.^{21]} Také v roce 1542 je v majetkovém přiznání Václava (III.) Zmrzlíka ze Svojsína k obnoveným deskám zemským uvedena ves Budislavice s „*podacím kostelním*“, to jest s patronátem nad místním kostelem sv. Jiljí.^{22]} Když pak týž Václav prodával roku 1564 lnářské panství Zdeňkovi ze Šternberka na Blatné, byla stále jeho součástí „*ves Budislavice, dvory kmecí s platy, s podacím kostelním a krčmou vejsadní*“.^{23]} Šternberkové se ale ocitli v dlužích, a proto po smrti Zdeňka začali jeho synové odprodávat některé okrajové vsi. Tehdy došlo i na Budislavice, které spolu s Radošicemi a Týništěm koupil na základě smlouvy z 19. 1. 1577 za 3 950 kop míšeňských grošů Mauric Chanovský z Dlouhé Vsi na Dožicích.^{24]} Od té doby až do zrušení poddanství a roboty, z hlediska dominikálu i poté, zůstaly Budislavice součástí statku Dožice. Patronátní práva a související povinnosti k budislavickému kostelu tak převzala a vykonávala dožická vrchnost. Chanovští z Dlouhé Vsi jí byli až do roku 1660.

Duchovní správa

Přiblížit fungování duchovní správy v Budislavicích v dlouhém období od husitských válek do Bílé hory je pro torzovitost pramenů nemožné. Jsme odkázáni jen na několik ojedinělých zpráv. Můžeme se dohadovat, že ji po mnoho let zajišťovali kališniční kněží, neboť utrakvistická byla i konfesijní orientace vrchnosti, jež o osobě duchovního z pozice patrona rozhodovala, totiž Zmrzlíků ze Svojsína. Jejich jména však prameny nezachovaly.

Také určité investice do budislavického kostela nasvědčují tomu, že byl využíván pro bohoslužby, ať již zde farář sídlil, nebo dojížděl z některé ze sousedních farností. Předně

20] E. POCHE a kol., *Umělecké památky Čech* 1, s. 146. D. LÍBAL, *Katalog gotické architektury*, s. 46–47. Dále též analýza PhDr. Romana Lavičky, Ph.D., pracovníka Národního památkového ústavu, ú. o. p. v Českých Budějovicích, z roku 2015, poskytnutá autorovi příspěvkem.

21] Gustav FRIEDRICH (ed.), *Čtvrtá kniha provolací desk dvorských z let 1453–1480*, částka 2, Kraje F–K., Archiv český, díl XXXVII, Praha 1941, s. 1196, č. 61, s. 1199, č. 63. Vladimír ČERVENKA, *Velkostatek Dožice 1660–1948, Inventář*, tiskem nevydaná archivní pomůcka č. 681, Státní oblastní archiv v Plzni 2014, s. 3.

22] Národní archiv Praha (dále jen NA), *Desky zemské větší* (dále jen DZV), sign. 250, fol. A 20.

23] NA, DZV, sign. 15, fol. B 25.

24] NA, DZV, sign. 63, fol. G 7–G 8'.

sem byly v průběhu 16. století pořízeny dva zvony, při čemž muselo dojít k výstavbě zvonice, jelikož kostel s největší pravděpodobností v této době neměl věž, která by pro zavěšení zvonů mohla posloužit. První zvon byl ulit roku 1524, patrně v dílně plzeňského zvonáře Mikuláše Konváře nebo některého jeho předka. Měl spodní průměr 80 cm, výšku 64 cm a váhu 393 kg. Laděn byl do trojzvuku *d – fis – a*. Kolem koruny byla jména čtyř evangelistů. Padl za oběť rekvizici během první světové války.

Druhý zvon již zcela bezpečně zhotovil Mikuláš Konvář roku 1550 a jako jediný z historických zvonů se dochoval až do dnešních časů. Je vysoký 75 cm, spodní průměr činí 100 cm a váha je udávána 650 kg. Jeho hlas tvoří souzvuk tónů *A – d – f*. Je zvláštní formulací nápisu, který zní: LETHA 1550 TENTO ZWON DALI SLITI PANI WOSADNI BUDISLAWSSITI KE CTI A CHWALE PANV BOHV A SWATEMV GILGI VDIELAN W PLZNI V MIKVLASSE KONW.^{25]} Iniciativa k pořízení zvonu tedy zřejmě vzešla přímo od farníků a ti jej asi také hradili formou sbírky.

Zajímavá zpráva, týkající se budislavického kostela, pochází z roku 1557 a souvisí s hrdelním zločinem, jehož se dopustil Václav, písař Jiříka Chanovského z Dlouhé Vsi. O svatém Jiljí (1. 9.) předešlého roku, tedy na budislavickou pouť, zavraždil v Mladém Smolivci Šimona, syna Jakuba Bařka ze vsi Chloumka. Protože za svého služebníka do jisté míry zodpovídal pan Chanovský, uzavřel dne 11. 2. 1557 v Kasejovicích s otcem zavražděného před několika urozenými svědky smírnou smlouvu, která pak byla zapsána do tamní městské knihy. Zavázal se mimo jiné, že za Šimona Bařka nechá odsloužit celkem deset zádušních mší, pět v Kasejovicích, pět v Budislavicích, a k tomu účelu že ještě dodá po deseti librách vosku na svíce do obou kostelů.^{26]} Také tato zpráva ukazuje na to, že v Budislavicích tehdy jistá forma duchovní správy fungovala.

Další nepřímou zmínku najdeme také v posledním pořízení bývalého majitele Lnářského panství a patrona budislavického kostela Václava (III.) Zmrzlíka ze Svojsína z 6. 5. 1565. Ze sumy, kterou měl obdržet od Zdeňka ze Šternberka za prodej Lnář, odkazuje mimo jiné po 20 kopách míšeňských grošů na opravy farám do Kasejovic, Lnář, Budislavic a Kocelovic.^{27]}

Po roce 1564 přešel patronát nad budislavickým kostelem na katolický rod Šternberků, který vystřídali roku 1577 Chanovští z Dlouhé Vsi, rovněž katolická šlechta. Je tudíž pravděpodobné, že nyní byla tendence, aby duchovní správu vykonávali kněží téže konfese. Mauric Chanovský mimo jiné postavil roku 1575 na vrchu Kamýku kapli sv. Michaela Archanděla a zřídil při ní mešní fundaci pro faráře z Čížkova, jehož patronem bylo ovšem královské město Rokycany. Čížkovským farářem byl roku 1579 kněz Valentin. V té době žádal katolický rytíř Jindřich Běšin z Běšin pražského arcibiskupa, aby ho dosadil na jeho faru do Bělčic. K tomu ale nakonec nedošlo pro odpor Rokycanských a Valentin zůstal v Čížkově.^{28]} Není nepravděpodobné, že na žádost Maurice Chanovského obstarával také budislavický kostel.

V Budislavicích ovšem ještě v 18. století lidé vyprávěli, že těsně před Bílou horou zde působil kališnický duchovní, který byl cestou z Nepomuka zabit v lese Štědrý za Vrčení od „žampírů“. „Zdali to byli vojáci nebo drábi nebo loupežníci, neuměli se vypověděti“.^{29]} Snad šlo o vojáky císařského velitele Henriho Duvala Dampierra.^{30]} Pokud je tento předpo-

25] Josef SIBLÍK, *Přispěvky ku zvonařství z okresů Blatenského a Břežnického*, Památky archaeologické a místopisné, díl XVII, sešit VIII, 1897, s. 701. *Pamětní kniha obce Budislavic, založená r. 1928 Prokopem Trčkou, ř. učitelem (1928–1997)*, pag. 12. SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 29, karton 8.

26] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Archiv města Kasejovice*, inv. č. 507, ukn 480 (Občanská kniha, 1417–1562, pag. 86–87).

27] NA, DZV, sign. 16, fol. F 38–40.

28] SOKA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 38, sign. 38/1, kart. 7 (Vikariát Blatenský, díl I., pag. 77).

29] *Pamětní kniha obce Budislavic*, pag. 13. Citováno dle písemnosti z archivu fary v Čížkově.

30] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Základní devítiletá škola Budislavice*, inv. č. 254 (Kronika obecné školy

klad správný, mohlo k nešťastné události dojít v říjnu 1620, kdy krajem kolem Budislavic táhlo k Zelené Hoře císařské vojsko pod vedením Karla Bonaventury Buquoye, jehož zadní voj napadly 6. 10. u rybníka Vraždy mezi Starým Smolivcem a Radošicemi stavovské oddíly Kristiána z Anhaltu. Při průchodu vojsk byly prý Budislavice také vypáleny.^{31]} Ačkoli dobové prameny, které by tyto události potvrzovaly, chybí, v duchu výše uvedených souvislostí se zdá, že pověst o nešťastném konci budislavického faráře má reálný základ.

Stavební vývoj kostela

Stavební podoba budislavického kostela se v průběhu sledovaného období pravděpodobně nijak výrazně nezměnila. Výjimku představuje výstavba zvonice, k níž muselo dojít v souvislosti s pořízením prvního známého zvonu roku 1524. Její přesnou polohu ani podobu však neznáme.

Od Bílé hory do josefínských reforem (1620–1785)

Majetkové a patronátní vztahy

Situaci v Budislavicích po skončení třicetileté války ilustruje nejstarší český katastr vyhotovený za účelem zdanění poddanské půdy v letech 1653–1655, takzvaná berní rula. Ve vsi byli tehdy čtyři sedláci, z toho tři nově usedlí, dva pusté grunty, z nichž jeden se stojícím stavením držela vrchnost, pozemky druhého měli z větší části v užívání ostatní hospodáři a zbytek ležel ladem, dále pět chalupníků a dva zahradníci, či jak by se později řeklo domkáři. Celkem tedy čítala ves 13 usedlostí, z toho dvě neobydlené. Zemědělská půda je zde kvalifikována jako dobrá, vhodná k pěstování žita.^{32]} Že by předchozí válečné roky Budislavice nějak výrazně postihly, se na první pohled nezdá. Musíme však vzít v úvahu, že od počátku třicetileté války, kdy měla být údajně ves vypálena, uplynulo již mnoho let. Pokud se zdejším krajem v následujícím období vojska nepohybovala vůbec nebo jen minimálně, je docela dobře možné, že život v Budislavicích se poměrně brzy vrátil do normálu. Další vývoj vsi byl ovšem velmi pozvolný. V roce 1689 je uváděno dokonce jen devět usedlostí (3 grunty, 6 chalup), roku 1697 jedenáct (4 grunty a 7 chalup, z toho 2 bez hospodáře) a v roce 1712 opět jen devět (4 grunty, 5 chalup).^{33]} Při prvním státem nařízeném číslování domů v letech 1770–1771 zde bylo 14 usedlostí.^{34]}

Jak již bylo naznačeno v předchozím výkladu, zůstávaly Budislavice nadále součástí statku Dožice. Jeho majitelem byl v polovině 17. století Jan Karel Chanovský z Dlouhé Vsi, který roku 1651 přikoupil ještě Mladý Smolivec. Po jeho smrti v roce 1658 následovala dcera Ludmila Helena, posléze provdaná Lehomská z Malevic, která ale již roku 1660 Dožice s Budislavicemi prodala Vilému Alexandrovi Vitanovskému z Vlčkovic. Před prodejem bylo provedeno ocenění statku, z něž se dozvídáme, že jeho příslušenstvím byl v Budislavicích panský dvůr a patronát nad místním kostelem.

---

z let 1892–1927, pag. 1). SOKa Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 38, sign. 38/1, kart. 7 (Vikariát Blatenský, díl I., pag. 177). Regionální historik Karel Kabátník uvádí, že kněz se vrátil z kostelíka na Kamýku u Dožic do Budislavic, a doplňuje, že vojáci mrtvolu zahrabali do mraveniště. Srov. Karel KABÁTNÍK, *Po stopách žoldnéřů a bitva u Starého Smolivce*, dostupné online na www.mladysmolivec.cz/cs/udalosti-v-obci/po-stopach-zoldneru-a-bitva-u-stareho-smolivce/R10-A823/. Navštíveno 11. 10. 2016, 23:12.

31] K. KABÁTNÍK, *Po stopách žoldnéřů*.

32] Antonín HAAS (ed.), *Berní rula 28, Kraj Prácheňský*, II. díl, Praha 1954, s. 652–653.

33] Srov. odhady statku Dožice z uvedených let. SOKa Rokycany, *Archiv města Rokycany*, inv. č. 972/9, 18, karton 914.

34] Jaroslaus SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen. Dritter Theil. Prachiner Kreis*, Prag 1786, s. 216.

Od Vitanovských získala Dožice v roce 1666 formou komisionálního prodeje Anna Juliana Bukovanská z Bukovan, rozená Vrabská z Vrabí, a držela je až do roku 1689. Tehdy statek zakoupilo královské město Rokycany, zjevně ve snaze rozšířit své dosavadní majetky v tomto kraji, které tvořily vsi Čížkov a Přešín. Rokycanští však přecenili své finanční možnosti a v roce 1698 museli Dožice zase prodat. Pak se zde vystříдалo ještě několik majitelů, než je nejpozději roku 1715 převzala Maria Ludmilla Kocová z Dobrše, předtím provdaná Vančurová z Řehnic a rozená Hildprandtová von Ottenhausen. Do správy rodinného majetku zasahoval nejméně od roku 1726 její syn z prvního manželství Jan Josef Vančura z Řehnic, kterého následně vystřídal jeho mladší bratr Josef Jáchym. Ten pak smlouvou z 29. 12. 1746 prodal Dožice řádu maltézských rytířů, který zde ustavil takzvanou kapitulní baillivu sv. Josefa. Bailliva představuje řádovou organizační jednotku vyšší kategorie, jejíž uživatel a správce se nazývá bailli. V případě Dožic měl navíc výsadu účastnit se shromáždění vrcholných představitelů řádu – generální kapituly. Majetkem řádu zůstal statek Dožice až do roku 1926.^{35]}

Duchovní správa

Doba pobělohorská se v Čechách vyznačovala nedostatkem kněží. Mnohé fary tak neměly svého duchovního a musely být přiděleny k některé sousední obsazené faře, jejíž duchovní je pak administroval takzvané *excurrento*, v mnoha případech dlouhodobě. Podobně tomu bylo i v Budislavicích. Zdejší kostel pozbyl status farního a stal se filiálním k Čížkovu, odkud sem farář dojížděl.^{36]} Prvním takovým byl zřejmě Blažej Ignác Vencelius Holický, kterého roku 1644 konfirmoval příslušný církevní úřad jako faráře v Čížkově s filiálními kostely v Budislavicích a Dožicích (zde miněna kaple sv. Michaela Archanděla na Kamýku). Prezentován byl Janem Karlem Chanovským z Dlouhé Vsi, aktuálním majitelem dožického statku.^{37]}

Čížkovská farnost ležela do roku 1698 v Plzeňském kraji, pak byla začleněna do píseckého vikariátu v kraji Prácheňském.^{38]} Její obvod byl rozsáhlý, kromě Čížkova zahrnoval vsi Dožice, Chynín, Přešín, Radošice, Starý Smolivec, Železný Újezd a do roku 1727 též hutnickou osadu Nové Mitrovce. Zde byla posléze ustavena administratura a od roku 1747 samostatná farnost. K tomu ještě musíme připočítat Budislavice, Kladrubce, Mladý Smolivec a Přebudov tvořící farnost budislavickou. V roce 1723 je v obou spojených farnostech vykazováno 1 538 věřících, kteří vykonali svatou zpověď.^{39]} Matriky narozených, oddaných a zemřelých byly založeny roku 1701.

Protože správa rozsáhlé farnosti byla obtížná a kromě běžných bohoslužeb a udělování svátostí v kostelech v Čížkově a Budislavicích zahrnovala také sloužení fundančních mší v dožické kapli sv. Michaela Archanděla, vypomáhali zde s různou intenzitou i externí duchovní. Na zámku v Dožicích máme doloženého domácího kaplana, diecézního kněze jménem Vojtěch Stögbauer, který byl současně vychovatelem Karla Vančury z Řehnic. Zemřel předčasně, 17. 4. 1735 ve věku 28 let.^{40]}

Další kněží, tentokrát řeholní, přicházeli do farnosti na výpomoc z kláštera bosých augustiniánů ve Lnářích, založeného roku 1684 hrabětem Tomášem Zacheem Černínem z Chudenic. Jejich služeb využívala zejména Anna Juliana Bukovanská z Vrabí. Konali

35] V. ČERVENKA, *Velkostatek Dožice*, s. 4–5 a 7.

36] Jako filiální kostel bez duchovního jsou Budislavice označeny kupříkladu roku 1682. Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671–1725. IX., X. Plzeňsko a Loketsko*, Praha 1935, s. 24.

37] František DVORSKÝ, *Stavivo k podrobné historii církevní v Čechách I. Confirmationes ad beneficia ecclesiastica, 1637–1660*, Sborník historického kroužku XII, č. 1–2, 1911, s. 39.

38] Josef Vítězslav ŠIMÁK (ed.), *Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671–1725, VIII. Prachensko*, s. 410.

39] Tamtéž, s. 473.

40] SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, sign. Čížkov 17, pag. 34.

bohoslužby jak v kapli sv. Michaela Archanděla v Dožicích, tak v budislavickém kostele. Za to jim paní poskytla možnost pivního přívarku v dožickém vrchnostenském pivovaru.^{41]} Augustiniány upřednostňovala pravděpodobně proto, že s tehdejšími čížkovskými faráři Šebestiánem Seplumerem (1677–1686) nebyla zrovna dvakrát ve shodě a tímto se jejich vzájemné spory jistě jen prohloubily. Přestala mu odvádět desátek, zakázala přístup do kaple v Dožicích a v Budislavicích dokonce nechala odvázat provazy od zvonů, aby se nemohlo vyzvánět na bohoslužby. Farář proto musel provazy nahradit provizorními houžvemi. Při jednom obědě na dožické tvrzi došlo i k inzultaci, když syn Anny Juliany, Maxmilián Bukovanský, udeřil faráře do obličeje pečeným kapounem, až mu způsobil krvavé zranění.^{42]}

Z dalších čížkovských farářů, kteří zajišťovali duchovní správu v Budislavicích, stojí za zvláštní zmínku Jakub Ignác Vorel. V Čížkově působil plných 42 let, od roku 1714 až do své smrti v roce 1756. Velmi pečlivě vedl farní agendu, zvláště matriční knihy. Hlavní pozornost však přirozeně věnoval čížkovskému kostelu, který byl v letech 1731–1735 z jeho iniciativy vrcholně barokně přestavěn do své současné podoby.^{43]} Opomenut ale nezůstal právě v té době ani kostel v Budislavicích, který rovněž prošel přestavbou, dokonce dříve než kostel čížkovský (viz dále).

Kostel měl přirozeně své vlastní jmění označované jako zádušní. Pocházelo především z desátku a takzvaných železných krav, což byl rovněž jistý druh trvalého platu. Desátek odváděla kostelu dožická vrchnost a hospodáři z Dožic, Budislavic, Starého Smolivce, Mladého Smolivce, Radošic, Kladrubec, nějakou dobu též z Přebudova, Předmíře, na počátku 18. století platil desátek dokonce Žid z Podhůří, později zase mlynář z mlýna Lomice u Mladého Smolivce. V několika případech tedy šlo o vsi a lokality, které nespadaly do budislavického farního obvodu. Dožice, Radošice a Starý Smolivec příslušely k čížkovské, Předmíř naopak ke kasejovické farnosti.

Další příjem představovaly poplatky za zvonění k pohřbům a také „*almužna do pytlíčku*“, čili sbírka prováděná při bohoslužbách.

Strukturu a výši příjmů dokládají knihy ročních vyúčtování kostelních peněz. Pro Budislavice byla nejstarší založena 15. 1. 1715. Vedl ji správce dožického statku, zastupující patrona, či jak se tehdy říkalo kolátora, ve spolupráci s duchovním správcem, tedy čížkovským farářem.^{44]}

Stavební vývoj a vnitřní zařízení kostela

Až do 18. století nemáme o podobě a stavebních úpravách kostela k dispozici žádné podrobnější informace. Jen ve třech popisech, respektive odhadech statku Dožice, dochovaných z let 1689, 1697 a 1712, je zmiňován toliko jako jeho příslušenství. V prvním a druhém případě se stále ještě hovoří o kostele farním, přičemž zvláštní pozornost je věnována zvonům. Měl tehdy tři velké zvony a jeden malý (sanktusový) „*v kapli*“ (1689), respektive „*nyní v nově v vížce nad krovem kostela daný*“ (1697). Roku 1712 se pak uvádí již „*kostel filiální založení S. Jiljí ve vsi Budislavicích*“, jehož hodnota byla odhadována na 100 kop míšeňských grošů.^{45]}

41] Adéla ŠMILAUEROVÁ, Konvent bosých augustiniánů ve Lnářích. Jeho dějepisci a jeho stavební a umělecký vývoj, 1684–1745, tiskem nevydaná diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filosofická fakulta, Katedra pomocných věd historických a archivního studia, Praha 2011, s. 58.

42] SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, sign. Čížkov 17, pag. 227.

43] Vratislav RYŠAVÝ, *Barokní přestavba kostela sv. Jana Křtitele v Čížkově*, Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka 9, 1997, s. 7–16.

44] NA, *Řád maltézský – spisy a knihy*, inv. č. 1826, sign. XL a) 1, karton 622.

45] SOkA Rokycany, *Archiv města Rokycany*, inv. č. 972/9, 18, karton 914.

Teprve kniha ročního vyúčtování kostelních peněz, založená v lednu 1715, jak bylo již výše řečeno, poskytuje řadu dosud neznámých a nepublikovaných údajů. Dovídáme se z ní, že v roce 1716 se na kostele opravovala střecha, k čemuž bylo spotřebováno 1 000 kusů šindelů. Roku 1718 se pak dělal nový krov a žlab „nad kaplí neb sacristií a kopkou“. Další zprávy se týkají zvonice. V roce 1717 byla vyúčtována prkna a šindelové hřebíky na její blíže nespecifikovanou opravu. Další se prováděla roku 1722 a byly při ní rovněž vyměněny dveře do zvonice.

V roce 1725 byly nakoupeny šindele a šindelové hřeby na plánovanou opravu hřbitovní zdi. Na kostele samotném pak můžeme významné stavební práce sledovat od roku 1727 do roku 1731, kdy se v účtech souvisle objevují větší a rozličné výdaje na různé řemeslnické práce a materiál. V roce 1728 se platilo zedníkům a přidavačům „od stavení oratorium“, dále kameníkovi za čtyři dveřní a troje okenní zárubně a zámečnickovi za železnou mříž do okna.

Následujícího roku se řemeslníkům hradily vyšší částky především „na ovrhování (rozuměj omitnutí) kostela, jakož i continuaci při téměř kostele oratorium, které nejvíce pro zachování trhlého in sanctuario klenutí se činilo a ještě tu, kde sakristie je, činiti a staviti se musí, by kostel jako do kleští pojat byl.“ Prováděly se rovněž práce truhlářské na oknech, zámečnické na kování a sklenářské. Spotřebovalo se 2 000 cihel a 1 600 prejzů. Dovoz materiálu a robotní práci zajistila vrchnost.

V roce 1730 nacházíme v účtech značnou částku 107 zlatých a 15 krejcarů vyplacenou zedníkům „od předělávání kostela“, výdaje za 6 650 kusů cihel, 2 000 prejzů, dvě železné mříže „do oratorium druhého a do sacristie“ a za kamenické práce. Dřevo, kámen, vápno a další materiál, jakož i jeho dovoz opět hradila vrchnost.

Roku 1731 musely být zednické práce již hotovy, neboť v závěrečném ročním vyúčtování se nyní objevují výdaje za materiál na stavbu krovu věže a sanktusníku, jejich oplechování, pobíjení, pokrytí šindelem, obarvení a zhotovení dvou pozlacených křížů. Spotřebovalo se při tom 28 000 cvočků, 20 žejdlíků žluté barvy a 70 žejdlíků oleje na fermež. Třetinu šindelů a také výrobu tří dveří zaplatila vrchnost, čížkovský farář Jakub Ignác Vorel zajistil dovoz prken.

K definitivnímu ukončení prací, či spíše k jejich celkové účetní uzávěrce došlo roku 1734, kdy se v kostelních účtech výslovně píše, že „již kostel S. Jiljí též křchov a kostnice, vše doděláno jest.“ Celkový náklad dalece přesáhl 300 zlatých. Z toho hradila patronka kostela, Maria Ludmilla Kocová, rozená Hildprandtová von Ottenhausen, nejprve 246 zlatých a 6 krejcarů, pak doplatila to, co zbývalo do původně zřejmě plánované maximální sumy 300 zlatých, a nakonec i něco z toho, o co byla překročena. Část nákladu byla hrazena rovněž z peněz zapůjčených ze zádušní pokladny kaple sv. Michaela Archanděla v Dožicích.

Další v kostelních účtech zachycené stavební a ostatní práce v areálu kostela měly víceméně pouze údržbový charakter. Šlo o pokrytí kostela novými prejzy roku 1738, jež zaplatila vrchnost, opravu hřbitovní zdi a kostnic v letech 1759–1760 a větší rekonstrukci věže a sanktusníku v letech 1765–1766. Při ní bylo na střeše hlavní věže rozebráno shnilé bednění, nahrazeno novým a znovu pokryto šindelem. Totéž se udělalo na sanktusníku. Poté byla nově natřena fasáda kostela. Tesařské a pokrývačské práce prováděli místní řemeslníci a přidavači Prokop Růžička (polír), Jan Samek, Vojtěch Duchoň, Josef Nachtman, Šimon Duchoň, Matouš Pošíbal, Matěj Panovec a dva učedníci. O tři roky později došlo i na střechu kostela, poněvadž „falešná a dřevá byla, pročež novým šindelem přebita musela býti“. Spotřebovalo se při tom 3 000 šindelů a stejný počet šindelových hřebíků.^{46]}

Co tedy můžeme ve světle výše uvedených údajů říci o architektonické podobě budišovického kostela v tomto období? Na počátku 18. století to stále byla jednodlná stavba s polygonálním kněžištěm stejné šíře jako loď, k němuž byla přistavěna sakristie, v do-

46] NA, Řád maltézský – spisy a knihy, inv. č. 1826, sign. XL a) 1, karton 622.

bových pramenech někdy nazývaná „kaple“. Otázkou je, zda se již tehdy nacházela při východní straně kněžiště, nebo se stále využívala starší, nacházející se pravděpodobně na straně severní. Na střeše kněžiště byla osazena sanktusová vížka se zvonkem. Nejpozději k roku 1718 měl kostel také předsíň označovanou jako „kopku“ (kobku). Mohla být přistavěna k severní straně lodi, před původní raně gotický portál, který byl díky své poloze vystaven nepříjemným povětrnostním vlivům. Ty se pak daly přístavbou předsíně poněkud eliminovat, ovšem pokud nebyl hlavní vstup do kostela již v této době přeložen na příznivější západní stranu. Pak by mohla být předsíň tam. Poblíž kostela stála zvonice, dost možná dřevěná, se třemi zvony.

Při stavebních úpravách, jejichž chronologii můžeme díky knize kostelních účtů oproti dosud v literatuře tradované dataci⁴⁷⁾ upřesnit do rozmezí let 1727 až 1731, nejpozději do roku 1734, byly ke kněžišti přistavěny dvě přízemní „oratoře“ (případně mohla severní oratoř vzniknout jen přestavbou starší sakristie a dostavěna byla jen ta jižní), možná též nová sakristie a jistě byla rozšířena okna v kněžišti a lodi do své současné podoby, aby lépe osvětlovala vnitřek kostela než původní úzká gotická. K západnímu průčelí lodi byla s největší pravděpodobností přistavěna současná hranolová věž stejné šíře jako loď. Konkrétní údaje se ovšem týkají pouze zbudování nové bání, k čemuž by určitě došlo i v případě, že by věž již existovala. Upraven byl i sanktusník, který rovněž dostal bání tvarově jistě korespondující s tou na hlavní věži. Zda tehdy vznikla také stávající předsíň, přistavěná k věži na západní straně, nelze s jistotou říci. Nicméně budislavický kostel získal při této barokní přestavbě prakticky svou dnešní podobu. Zajímavé je, že stavební úpravy do jisté míry vyvolala i snaha staticky zabezpečit kněžiště, kde došlo k prasknutí klenby. Bohužel, z dochovaných pramenů nevyplývá jméno stavitele, který přestavbu kostela projektoval. Kostel obklopoval hřbitov se dvěma kostnicemi, situovanými v severo- a jihozápadním rohu ohradní zdi.⁴⁸⁾

Díličí informace poskytuje citovaná kniha ročních vyúčtování kostelních peněz rovněž o vývoji mobiliáře kostela. Zmiňován je boční oltář Narození Páně situovaný „*po straně levé jdouc do kostela*“. Roku 1714 přispěla vrchnost na jeho dokončení 4 zlaté a další 4 zlaté věnovala na pořízení dvou obrazů pro tento oltář. Dodělán byl ale asi až roku 1716, kdy je uvedeno, že stál celkem 37 zlatých a že prostředky na ostatní blíže již nespecifikované náklady „*ráčila darovat vrchnost její milost paní Marie Lidmila ovdovělá Kocová, rozená Hildebrandtka z Ottenhausu.*“ Ve stejném roce byly za 30 krejcarů zakoupeny kanonické tabulky ke dvěma oltářům (míněno patrně bočním).

Po dokončení stavebních prací bylo roku 1731 provedeno štafírování oltářů, kůru a vnitřek kostela byl vymalován. V letech 1736 a 1737 byly postupně společným nákladem vrchnosti a faráře Vorla pořízeny kazatelna, zpovědnice, dvě nové lavice, chórová mřížka a mřížky před oba boční oltáře, které byly při té příležitosti předělány. Vrchnost zakoupila do kostela ještě obraz Panny Marie Loretánské, který byl umístěn na malý oltářík naproti kazatelně. Snad právě pro tento oltářík bylo v roce 1734 zakoupeno portatile s ostatky sv. Fausta, Donata a Verecundy, konsekrované již roku 1704 pražským světícím biskupem Vítem Seipelem. Pozůstatkem oltáříku je možná dodnes dochovaný baldachýn, upevněný na jižní straně triumfálního oblouku.

Roku 1738 pořídil farář dvě mramorové kropenky a v následujícím roce byla nákladem vrchnosti vyštafírována kazatelna, oltářík Panny Marie Loretánské a částečně též oba boční oltáře.⁴⁹⁾

Vnitřní zařízení kostela přibližuje inventář z roku 1746 dochovaný ve spisech souvisejících s prodejem statku Dožice řádu maltézských rytířů. V této době měl budislavický kostel tři oltáře – velký (hlavní) sv. Jiljí, štafírováný („*großer Staffirter Altar S. Aegydijs*“),

47) Srov. Z. WIRTH (red.), *Umělecké památky Čech*, s. 66; E. POCHÉ a kol., *Umělecké památky Čech* 1, s. 146.

48) Srov. situační plán kostela z roku 1799. NA, *Řád maltézský – spisy a knihy*, inv. č. 1824, sign. XXXVIII, karton 621.

49) NA, *Řád maltézský – spisy a knihy*, inv. č. 1826, sign. XL a) 1, karton 622.

a dva malé (boční). Jeden je výslovně označen jako „*Altar Epiphaniae Domini*“, to jest oltář Zjevení Páně. Zřejmě na něm byla vyobrazena scéna Klanění tří králů a soudě dle podobné ikonografie bude pravděpodobně totožný s oltářem na levé straně při pohledu od vchodu, podle kostelního účtu zasvěceným Narození Páně. Druhý boční oltář byl sochařský a měl zasvěcení sv. Václavu („*Altar Sti. Wenceslai Bilhauer Arbeith*“). Oba oltáře jsou dochovány dodnes i s malými oválnými obrazy sv. Václava a sv. Ludmily v nástavcích. Oltář Panny Marie Loretánské překvapivě v inventáři zmiňován není, přestože v kostele bezpečně byl. Dále je uváděna pěkná štafirovaná kazatelna z dubového dřeva („*Aycherner schöner Staffirter Predigstuhl*“), rovněž dubová zpovědnice a dvanáct z téhož dřeva zhotovených nových lavic. Za zmínku stojí ještě několik obrazů – dva představovaly Pannu Marii Bolestnou, jeden měl červený a druhý oválný rám.^{50]} Další obraz byl Ecce homo a v sakristii visel obraz sv. Anny. Ostatní položky tvoří různé krucifixy, dva pohřební procesní kříže, svícny, méně hodnotné liturgické náčiní (mešní konvičky s táckem, kadidelnice, oltářní zvonek, lavabo, kropáč) a paramenta. Zvlášť jsou uvedeny tři věžní zvony – větší, střední a menší. Cennější bohoslužebné nádoby a paramenta byly uschovány na zámku v Dožicích („*In Schloß zu der Budißblauer Filial Kirchen gehörig*“).^{51]}

V budislavickém kostele vznikla po jeho barokní přestavbě rovněž hrobka. Její existenci dokládají a polohu přibližují dva matriční zápisy. První se vztahuje k 20. 7. 1731 a zní „*v kostele budislavským S. Jiljí proti oltáři S. Václava pod tím štukovým hrobovým kamenem pohřbena jest urozená paní Marie Terezie, pozůstalá vdova po neb(ožtíkovi) urozeném a statečném rytíři panu Ferdinandovi Schmidgremrovi z Lustenku, bejvalém pánu na Vysokým tu mezi Příbramí a Březnicí, rozená Hildebrandtka z Ottenhausu, umřela dne 19. července ráno v 5 hodin, svátostmi zaopatřena, stáří okolo 75 let.*“

Druhý zápis má datum 26. 8. 1745 a týká se dvou dětských pohřbů. „*V Budislavicích v kostele S. Jiljí tu pod štukovým dlouhým kamenem pohřbena jest Karolina Anna Barbora, item Josef Emanuel, slečna a mladý pán, dcera a syn j(e)m(no)stpána Josefa Schmidgrämbra z Lustenku...*“^{52]}

Prvně jmenovaná šlechtična byla sestrou Marie Ludmilly Kocové, rozené Hildprandtové, paní na Dožicích, a níž patně dožívala. Obě děti pak byly její vnoučata, děvčátko zemřelo v necelých dvou letech, chlapečkovi bylo něco přes pět měsíců. Jejich otcem byl Josef Joachim Schmidtgräbner von Lusteneck (1696–1766), toho času pobývajícím u příbuzných na Dožicích a vykonávajícím odsud úřad hejtmana Plzeňského kraje.^{53]}

Hrobka v kostele vznikla bezpochyby v souvislosti s jeho přestavbou, nebyla však zřejmě zamýšlena pro konkrétní osobu (osoby), ale pro příležitostné pohřby významnějších lidí. Že právě zde spočinuli příbuzní Marie Ludmilly Kocové († 1738) je vcelku pochopitelné, neboť na rozdíl od Čížkova, kde bylo kolátorem královské město Rokycany, šlo v případě Budislavic o kostel, nad nímž vykonávala přímý patronát uvedená paní, a tudíž bylo v podstatě v její kompetenci rozhodnutí o využití pohřebního místa zde. Z naznačeného důvodu rovněž věnovala finanční podporu stavebních akcí i pořizování mobiliáře zvýšenou pozornost právě budislavickému kostelu, kde se nabízel větší prostor pro reprezentaci její osoby a rodiny. Sama však byla paradoxně pohřbena v Čížkově.^{54]}

50] V jednom případě šlo přímo o Pannu Marii Doksanskou. Obraz byl z vosku s letopočtem 1735. Srov. SOKA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 52, sign. 52/1, karton 8 (Dějiny vikariátu Blatenského, Část místopisná III., fol. 767r).

51] NA, *Rád maltézský – spisy a knihy*, inv. č. 1453, sign. 8b, karton 550.

52] SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, sign. Čížkov 17, pag. 13.

53] Vladimír ČERVENKA, *Šlechtické pohřby v budislavickém kostele*, Kasejovické noviny, roč. XVIII, č. 2, únor 2013, s. 6–7.

54] SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, sign. Čížkov 17, pag. 49.

„Dlouhé 19. století“ (1785–1912)

Velkostatek, obec a patronát

Majitelem Budislavic zůstával až do konce patrimoniální správy v roce 1850 dožický velkostatek řádu maltézských rytířů. Ve vsi měl hospodářský dvůr a také flusárnu pronajatou židovskému nájemci. Po roce 1850 byly pozemky dvora rozparcelovány a dány do nájmu místním zemědělcům. Velkostatek si zde ponechal rozsáhlejší lesní plochy a provozoval rovněž v Budislavicích cihelnu.^{55]} Patronát nad kostelem však již nevykonával, neboť ten převzal po obnovení samostatné duchovní správy Náboženský fond.

Po zrušení poddanství a roboty vytvořily Budislavice nejprve společnou politickou obec s Mladým Smolivcem a Dožicemi. Roku 1878 se ovšem osamostatnily. Prvním starostou se stal Jan Čimera č.p. 29.^{56]} Obec se utěšeně rozvíjela. Zatímco v roce 1840 je zde evidováno 296 obyvatel ve 44 domech, roku 1869 žilo v Budislavicích již 367 lidí a domů bylo 49. Od sklonku 19. století ale začalo obyvatelstva ubývat v důsledku jejich odchodu do větších měst a vystěhovalectví do Ameriky. Před první světovou válkou měla obec 286 obyvatel a 55 domů.^{57]} Ve vsi žily i tři židovské rodiny, které se ale kolem roku 1900 vystěhovaly.^{58]}

Ve druhé polovině 19. století se v Budislavicích rozvinul čilý společenský a kulturní život. Byly tu dvě hospody, škola, roku 1898 vznikl sbor dobrovolných hasičů a v roce 1909 spořitelni a záložní spolek.

Zvlášť významný byl v Budislavicích čtenářsko-ochotnický spolek, založený již roku 1866 z iniciativy studující mládeže, který vybudoval místní veřejnou knihovnu a s úspěchem hrál divadlo. Po období jisté stagnace před první světovou válkou a za války převzala roku 1922 jeho úkoly nově zřízená osvětová komise.

Aktivními byly na poli místní kultury zejména rodiny Nachtmanů a Raušarů přímo z Budislavic a Siblíků ze mlýna v Mladém Smolivci.^{59]} Není divu, že právě z těchto rodin vzešlo několik zajímavých osobností. V Budislavicích se narodili bratři František a Josef Zdeněk Raušarové. František (1857–1941) působil jako učitel a ředitel chlapecké měšťanské školy v Blovicích, kde založil Okrašlovací spolek a při něm vytvořil muzeum, jehož sbírky jsou základem sbírek dnešního Muzea jižního Plzeňska. Josef Zdeněk Raušar (1862–1947), původní profesí chemik, vstoupil do veřejného povědomí jako básník, autor cestopisů, slavista a propagátor česko-srbských vztahů.^{60]} Z Mladého Smolivce pak pocházel Josef Siblík (1863–1931), učitel a ředitel měšťanských škol v Blatné, dlouholetý knihovník tamější veřejné knihovny a především zakladatel blatenského muzea, jemuž věnoval své rozsáhlé, především archeologické sbírky. Jako amatérský archeolog prakticky objevil pravěkou minulost Blatenska.^{61]}

55] V. ČERVENKA, *Velkostatek Dožice*, s. 6–7.

56] Kol. autorů, *Obecní a okresní samospráva Blatenska a Březnicka*, Blatná 1932, s. 126.

57] Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt. Achter Band. Prachiner Kreis*, Prag 1840, s. 160. *Historický lexikon obcí České republiky, 1869–2011*. Dostupné on-line z www.czso.cz.

58] *Pamětní kniha obce Budislavic*, pag. 37.

59] 750. *výročí Budislavic*, s. 31–33, 37. Kol. autorů, *Obecní a okresní samospráva*, s. 198.

60] K osobnostem bratří Raušarů srov. Ivan JAKUBÍK, *František Raušar – zakladatel Muzea jižního Plzeňska v Blovicích*, tiskem nevydaná bakalářská práce, Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Ústav archeologie a muzeologie, Brno 2008. Milena MANOJLOVIČOVÁ, *Josef Zdeněk Raušar: Život a dílo v korespondenci*, tiskem nevydaná diplomová práce, Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta, Ústav slavistiky, Praha 2006.

61] K osobnosti Josefa Siblíka srov. Eva POLÁKOVÁ, *Josef Siblík jako pedagogický a vlastivědný pracovník*, tiskem nevydaná diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, Plzeň 1993.

Duchovní správa

Doba vlády Josefa II. jako českého a uherského krále (1780–1790) se nesla ve znamení všestranného reformního úsilí vyvíjeného panovníkem za účelem reorganizace, a tím zefektivnění státní správy. Řada reforem byla směřována do oblasti církevní, neboť duchovenstvo bylo v intencích osvícenského absolutismu chápáno nikoli jako svébytná, výsostně privilegovaná a do značné míry nezávislá společenská vrstva, ale naopak jako jedna z mnoha složek správy státu podřízená jeho potřebám a vůli panovníka, který stát reprezentoval. Kněz josefinské doby měl být především úředníkem a služebníkem státu, stejně jako panovník sám.

Aby byl dosah církevní správy co největší, došlo k rozsáhlé reorganizaci farní sítě a ke zřízení dvou nových diecézí. Pro naši oblast to byla diecéze českobudějovická, založená 20. 9. 1785 bulou „Cunctis ubique“ papeže Pia VI., která zahrнула území krajů Prácheňského, Budějovického a Táborského, vyčleněné z arcidiecéze pražské.

Dalším krokem bylo zahuštění farní sítě a zmenšení stávajících farních obvodů, do nichž spadaly i četné filiální a především připojené kostely, postrádající mnohdy již od Bílé hory své vlastní duchovní. Zřizování, respektive obnova far ovšem představovala značnou ekonomickou zátěž, neboť farářům byl státem přiznán určitý pevný plat, takzvaná kongrua (v polovině 19. století činil 400 zlatých ročně). Řešilo se to tudíž formou takzvaných lokalit, kde patronát vesměs vykonával Náboženský fond. Lokalie byla místní duchovní správa zajišťovaná nejprve kaplanem ustanoveným ke konkrétnímu kostelu či kapli, závislým (i ekonomicky) na jiném faráři, posléze již samostatným, ale s nižším platem. Takový duchovní se nazýval lokální kaplan či zkráceně lokalista a bydlel ve svém správním obvodu. Práva a povinnosti měl jako farář. Později biskupové přispívali lokalistům z prostředků diecéze, aby jejich plat dosáhl stejné výše jako u farářů. V souvislosti s tím pak docházelo, v padesátých letech 19. století přímo hromadně, k povyšování lokalit na řádné fary.^{62]}

Stejným způsobem byla obnovena duchovní správa také v Budislavicích. Zřízení lokalie bylo schváleno roku 1785 a na základě guberniálního dekretu z 14. 7. 1786 převzal patronát Náboženský fond. Její obvod zahrnoval podobně jako ve středověku kromě Budislavic ještě vsi Kladrubce, Mladý Smolivec a Přebudov. V roce 1862 je zde evidováno 1 200 katolíků a 9 osob izraelitského vyznání.^{63]}

Prvním lokalistou se stal v únoru 1787 P. Tobiáš od sv. Thekly Jermář, kněz kláštera bosých augustiniánů ve Lnářích. Velmi brzy ho ale vystřídal P. Gotthard Schneider, dominikán z konventu v Uherském Brodě. Po jeho smrti v roce 1795 byl dalším lokalistou ustanoven již světský kněz Václav Ninger.^{64]}

Zřízením lokální duchovní správy se Budislavice spolu s dalšími výše zmíněnými vesnicemi oddělily od čížkovské fary. Ta navíc zůstala v arcidiecézi pražské, zatímco budislavická lokalie byla začleněna do diecéze českobudějovické, v rámci které spadala pod blatenský vikariát.

S nástupem prvního lokalisty byly založeny samostatné matriky. Ty představovaly základní, nikoli však jediné úřední knihy vedené úřadem lokalisty. Další byly knihy birmovanců, ohlášek, pořadu bohoslužeb, fundačních mší, registraturní pomůcky pro evidenci korespondence a v neposlední řadě též pamětní knihy, které se ale bohužel nedochovaly, nebo jsou nezvěstné.^{65]}

62] K problematice lokalit srov. František Ladislav RIEGER (red.), *Slovník naučný*, Díl čtvrtý (I – Lžidimitrij), Praha 1865, s. 1373. Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007, s. 192. Jan MERELLA a kol., *Malý slovník bohovědný*, Praha 1963, s. 296.

63] Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diocese Budweis*, Budweis 1862, s. 481.

64] Alexander BERNDORF, *Posloupnost kněží a farářů na Nepomucku, Plzeňsko*. List pro vlastivědu západních Čech, roč. XIII, č. 1, 1931, s. 14. Trajer uvádí jako prvního lokalistu mylně Schneidera (srov. předchozí pozn.). K původu Gottharda Schneidera srov. SOA v Plzni, pracoviště Klášter, *Dominikáni Cheb*, inv. č. 9, kn. 9.

65] Srov. kupříkladu inventář majetku Náboženské matice v Budislavicích z roku 1931. SOKA Plzeň-jih se sídlem

V průběhu 19. století se v Budislavicích vystřídalo osm duchovních správců. První z nich, Josef Hostovský, původem z Prahy^{66]}, měl neradostný osud. Roku 1820 oslepl a prakticky přestal vykonávat svou službu.^{67]} Dlouhodobé oční chorobě nasvědčuje i jeho atypické a velmi obtížně čitelné písmo, se kterým se setkáváme například v matrikách. Zemřel 12. 1. 1823 na „*slabost jakožto následek bláznovství*“, jak uvádí úmrtní matrika.^{68]} Budislavické lokalii odkázal svou teologickou knihovnu čítající 88 svazků, vesměs latinsky psaných homiletických a vědeckých titulů, „*jež ve zvláštním šraňku v lokalii uschovány byly*.“ Nejstarší kniha pocházela z roku 1643.^{69]}

Hostovského nástupce Antonín Vitoušek (1821–1835), rodák z blízkých Kasejovic, patřil zřejmě k obrozeneckým duchovním, neboť „*chválen jest pro svou učenost a lásku k jazyku českému*“.^{70]} Zemřel 24. 6. 1847 jako farář v Sudoměřicích u Bechyně.^{71]}

Za Antonína Laada (1857–1863) byla budislavická lokalie povýšena rozhodnutím rakouského ministerstva kultu ze dne 16. 6. 1857 na faru, kostel pak 9. 7. téhož roku dekretem českobudějovického biskupa Jana Valeriána Jirsíka na farní a stávající lokalista potvrzen jako prvofarář.^{72]}

Zajímavou osobností jistě byl farář Václav Dvořák (1874–1883). Kromě jiného se tak jeví ze vzpomínek budislavického rodáka, slavisty Josefa Zdeňka Raušara, podle nějž to byl „*vzdělaný člověk, filosof, který žil životem odříkání. Zaměstnával se štěpařstvím se zvláštní zálibou, založil školku ve vesnici a pěstoval zvláště vlašské ořechy, které u nás zdomácněly*.“ Dále přiznává, že „*farář neměl u nás na růžích ustláno. Vesnice malá, příjmy skrovné. Při zdravém vzduchu málokdo u nás umřel, a tak mimořádný příjem nebyl. Plat Náboženské matice maličký*.“ Faráře charakterizuje jako „*filosofa života*“, který „*i s málem vystačil, jen když byl spokojeným*“.^{73]} Problémy vyplývaly především z nedostatečného ekonomického zajištění farního benefícia, ale dost možná i z jisté liknavosti či nevěle farníků dostát všem svým povinnostem vůči kostelu a faře a neochoty poskytnout něco navíc. Pokud jde o pozemky, patřila k farnímu majetku toliko močálovitá louka u Předmíře o výměře 32 arů 73 m², kterou si pronajímala obec, a pak sad za farou (4 arů 14 m²) a vedle něj zeleninová zahrádka (1 ar 62 m²). Finanční příjem měl farář jen ze státního platu a též z poplatků za pohřby. Do kostelní pokladny plynul desátek, příjmy z fundací apod. Farář byl proto nucen v tomto ohledu hájit zájmy kostela a fary úřední cestou, což bylo v první řadě jeho povinností jakožto dohlázeatele a správce farního majetku. Z 8. 8. 1882 pochází kupříkladu dopis c. k. okresnímu hejtmanství v Blatné, kde jej farář žádá, aby přimělo obec Budislavice uhradit činži z bývalé kostelní louky, kterou má v užívání. Šlo o částku 2 zlaté a 52 krejcarů dlužnou za dvanáct let. Duchovní správce svůj požadavek zdůvodňuje tím, že „*všechny výkady farářovy o povinnosti platební v této záležitosti u představeného obce jsou marny a poněvadž kostel Budislavický tuto částku tratiti nemůže, jelikož je náravně chudý, žádný z osadníků na něj ničím nepřispěje a jeho potřeby s náravnou tíží a z většího dílu na dluh zaopatřovati se musí*.“

Jisté neshody naopak mohly vzniknout z nedorozumění ohledně farářových povinností vůči farníkům. Starosta obce Kladrubce Václav Bouše se tak dopisem z 24. 5. 1877

---

v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 10, karton 1.

66] Archiv hlavního města Prahy, *Sbírka matrik*, sign. TÝN N7, fol. 392v.

67] A. BERNDORF, *Posloupnost kněží*, s. 14.

68] SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, sign. Budislavice 04, pag. 5.

69] SOkA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 129, sign. 129/54, karton 14.

70] SOkA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 118, sign. 118/1, karton 12.

71] SOA v Třeboni, *Sbírka matrik*, sign. Sudoměřice u Bechyně 12, pag. 32.

72] SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 18, karton 1.

73] Josef Zdeněk RAUŠAR, *Mé mládí. Vzpomínky na rodný kraj podtřemšínský*, Pardubice 1934, s. 18–19. Autor omylem prohodil pořadí farářů, uvádí, že Dvořák přišel do Budislavic až po Janu Černém, ale bylo to naopak.

obrací na okresní hejtmánství do Blatné s prosbou, aby bylo nahlédnuto do „fase fary Budislavické“ a zjištěno, zda má farář povinnost vést každoročně o takzvaném křížovém úterý (v týdnu po 5. neděli velikonoční) procesí z Budislavic do kladrubecké obecní kaple sv. Anny a zde odsloužit mši, jak se dělo až do roku 1876.^{74]}

O svěřený majetek se farář Dvořák staral svědomitě. Farní obydlí a jeho hospodářské zázemí se snažil různými způsoby vylepšit. Kancelář vybavil novým stolem, židlemi, lavicí a skříní na spisy, další nábytek pořídil do čeledníku. Zakoupil dva sporáky, jeden do farního archivu, druhý do čeledníku, dubový mandl a řezačku. Jedna z prvních věcí, kterou po svém příchodu do Budislavic zařídil, byla instalace zvonku ke vchodovým dveřím, který podle jeho slov „*jest velmi potřebný, sice by se nevědělo, kdo kdy do fary přijde a mohl by farář býti snadno okraden.*“ Zvonek zakoupil roku 1874 ve svém předchozím působišti Soběslavi.

Dále nechal opravit farskou stodolu, postavit nový chlívek s kurníkem, tři holubníky a nakoupil nové žebříky. Zvláštní péči věnoval zahradě, neboť jeho zálibou bylo sadařství, jak již výše poznamenáno. Vysadil zde mnoho nových stromů a keřů – jabloně, hrušně, třešně, slivoně, ořešáky, jívu, akáty, višně, bez, jeřáb, víno.^{75]}

Z Budislavic odešel farář Dvořák do Dolního Bukovska. Zemřel 18. 3. 1903 jako osobní děkan v Dráchově, biskupský notář a čestný konzistorní rada.^{76]} Pohřben je na dráchovském hřbitově.

Do Budislavic nastoupil k 1. 10. 1883 jako nový farář Jan Černý, rodák ze Střely u Strakonic, dosud dlouholetý kaplan ve Vodňanech.^{77]} Také na něj vzpomíná Josef Zdeněk Raušar. Byl podle něj „*dobrym duchovnim, ale poněvaď byl nemocny, měl záchvaty při sloužení mše; byl trochu nevrly, mnohdy dosti nepředložený, což vyvolávalo někdy nelibost u osadníků.*“^{78]} Na fotografiích z pozdější doby bývá vždy zachycen s holí.^{79]} Převor kláštera bosých augustiniánů ve Lnářích, P. Alois od sv. Benedikta Majer, který s ním byl v přátelském styku, charakterizuje faráře Černého následovně: „*Vynikal jako znalec klassických jazyků, kteréž pěstoval až do onemocnění, připraviv mnoho studentů do studií, aniž by se byl u nich vděku dočkal. Byl dobrý kazatel a karatel. Také do vyšších pánů rád zadlouhal, proto nebyl nahoře oblíben. Jinak byl kněz bezúhonný a dobrý společník mezi svými. Uskrovněoval se podivuhodně ze skromných příjmů chudě fary; pečuje o své příbuzné a na sebe úplně zapominaje. ...Dodatečně podotýkám, že byl výborným katechetou a tak měl děti rád, že jako pensista ještě ve Lnářích chodil vyučovat aspoň do 1. třídy.*“^{80]} Kladný vztah faráře Černého ke školní mládeži dokládá i to, že když si obec Dožice po neúspěšném jednání s úřady o povolení k otevření řádné školy zřídila roku 1881 školu soukromou, uvolil se vyučovat zde bezplatně náboženství.^{81]}

Špatné materiální zabezpečení fary dělalo Černému starost. Několikrát si na to vyšším církevním úřadům stěžoval, faře předvídal, že za takového stavu nemůže dlouho existovat, a možná ve skrytu duše doufal, že bude přeložen na výnosnější beneficium. Ale nestalo se. V dopise z 25. 3. 1903, jímž se obrací na biskupskou konzistoř do Českých Budějovic,

74] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 20, karton 1.

75] Srov. inventář farního majetku z 31. 5. 1883. SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 14, ukn 13.

76] *Ordinariátní list Budějovické diecése*, roč. 1903, č. 14, s. 56.

77] A. BERNDORF, *Poslušnost kněží*, s. 14. *Ordinariátní list Budějovické diecése*, roč. 1871, č. 25, s. 100, roč. 1883, č. 29, s. 116.

78] J. Z. RAUŠAR, *Mé mládí*, s. 18. Autor mylně uvádí, že byl předchůdcem faráře Dvořáka, ve skutečnosti to bylo naopak.

79] Srov. Městské muzeum Blatná, přír. č. 54/73, *Sbírka skleněných negativů*, č. neg. 045, 371.

80] SOA v Třeboni, *Bosí augustiniáni Lnáře*, kn. 7 (Kronika kláštera, 1912–1915, pag. 105).

81] František D. ZENKL, *Dějiny škol*, in: Josef Siblík (red.), *Blatensko a Březnicko. Obraz poměrů přírodních, historických, místopisných, školských a národopisných*, Blatná 1915, s. 386.

zdůrazňuje, že „*vůbec jest zde fara nedostatečná – jaké by bylo štěstí, kdyby byla ta fara zrušena!*“ a dodává „*Trápím se zde dvacet let*“. Výrazného zlepšení finanční situace se ovšem sotva mohl dočkat, a tak v dalším dopise konzistori z 30. 4. téhož roku, jenž se týkal jistě nevyplácené fundace, přímo píše „*Ovšem bylo by nejlépe všechny zdejší fundace přenést na faru jinou, která má budoucnost, neboť tato fara dříve neb později zanikne jistě, protože zlepšování několika haléřů jest bezúčelné. Nemá-li tato fara sloužit trestní kolonii, musilo by se jí přidati asi pět set zlatých, nikoli korun, a poněvadž se tak jistě neučiní, vždyť se musí dávat učitelům, tedy jen ať se připojí fara Budislavická ke Kasejovicům, což bude velikým skutkem lidumilnosti ve dvacátém století.*“^{82]} To je asi jeden z projevů kritické povahy faráře Černého, pro niž nebyl vyššími úřady oblíben.

Památkou na osobu Jana Černého je kaple na budislavické návsi. Dal ji postavit roku 1895 na vlastní náklad a zasvětit sv. Janu Nepomuckému, svému křesťnému patronu. V následujícím roce pro ni zajistil speciální licenci.^{83]}

K 1. 3. 1912 odešel na odpočinek. Bydlel pak ve Lnářích u své neteře Terezie Sladké, kde také dne 30. 12. 1913 zemřel. Pohřeb za účasti jedenácti kněží mu vystrojil lnářský klášter. Místo posledního odpočinku našel na lnářském farním hřbitově u sv. Mikuláše.^{84]} Jeho hrob se však do dnešních časů nedochoval.

Kostel a jeho vnitřní zařízení

Ve sledovaném období neprošel kostel žádnými výraznými stavebními úpravami. Téměř všechny práce měly údržbový charakter. Kupříkladu roku 1792 bylo nejmenovanému tesaři z Vrčeně zapláceno za prohlédnutí toho, co má být na kostele opraveno a za vyhotovení plánů pro tuto opravu.^{85]} Nějaké blíže nespecifikované práce zde probíhaly v roce 1876. Farář Václav Dvořák při tom učinil řadu zajímavých objevů. U kostela našel kamennou kouli (možná šlo o nějakou architektonickou ozdobu), stříbrné peníze datované do doby Václava I., měděný pozlacený křížek „byzantského slohu“, vedle sakristie náznaky spalování mrtvol, pec ohrazenou kameny, hliněné popelnice postavené v řadě, uvnitř s „ružencovými kroužky“, dále též několik olovených kulek, starý kamenný kříž a v zemi základy zdíva. Uvažoval proto, že některé z nalezených předmětů by mohly ukazovat na existenci nějaké pohané modlitebny, jež kostelu předcházela.^{86]}

Výraznějšího charakteru byla zřejmě jenom výměna zastřešení věže v roce 1879, kterou si s největší pravděpodobností vyžádal špatný stav té dosavadní. Původní cibulovitá baň byla tehdy nahrazena jistě levnější a technicky méně náročnou jehlancovou střechou krytou břidlicí.^{87]} Podobným způsobem byla zřejmě upravena i střecha sanktusníku. MUSELO JÍT O AKCI NÁKLADNĚJŠÍ NEŽ BĚŽNÉ OPRAVY, TAKŽE LZE USUZOVAT, ŽE JI HRADIL Z VĚTŠÍ ČÁSTI, NE-LI ZCELA NÁBOŽENSKÝ FOND JAKOŽTO PATRON. DO KNIHY KOSTELNÍCH ÚČTŮ SE TOTIŽ NIJAK NEPROMÍTLA. Bohužel se, stejně jako v dalších případech, nemůžeme opřít ani o informace z farních kronik, které by nám jinak její okolnosti a průběh jistě objasnily. Naštěstí se ale dochovalo několik fotografií a pohlednic, které podobu nové střechy věže zachycují.^{88]}

82] SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 20, karton 1.

83] SOkA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 52, sign. 52/1, karton 8 (Dějiny vikariátu Blatenského, část místopisná III, fol. 7r).

84] SOkA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 56, sign. 56/1, karton 8 (Vikariát Blatenský I, Přehledy a dodatky, fol. 9r). SOA v Třeboni, *Bosí augustiniáni Lnáře*, kn. 7 (Kronika kláštera, 1912–1915, pag. 105).

85] SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 11, ukn 10.

86] *Pamětní kniha obce Budislavice*, pag. 14.

87] *Pamětní kniha obce Budislavice*, pag. 12.

88] Srov. např. Městské muzeum Blatná, *Sbírka skleněných negativů*, č. neg. 045, *Sbírka fotografií*, přír. č. 281/57.

Na počátku 20. století byl stav kostela neutěšený. Konstatoval to českobudějovický biskup Josef Antonín Hůlka, když navštívil Budislavice 28. 4. 1909 v rámci kanonické vizitace. Po návratu do Lnář, kde byl ubytován v klášteře, se zastavil u čerstvě opraveného kostela sv. Mikuláše na hřbitově, s jehož stavem byl tudíž spokojen, a prohlásil „*Kdyby takový kostel alespoň byl v Budislavicích.*“^{89]}

Vývoj vnitřního zařízení kostela dokumentují inventáře, dílem samostatně dochované, z větší části ale zanesené do knih ročních vyúčtování kostelních peněz. Následující výklad bude vycházet především z inventáře zachycujícího stav na konci roku 1880.^{90]} Tehdy byly vykazovány tři oltáře – hlavní a dva boční. Hlavní oltář je popisován jako sochařský s obrazem patrona kostela sv. Jiljí. Podle historických fotografií jej zdobily dvě sochy blíže neurčených světců.^{91]} Pořízen byl roku 1788 za peníze ze sbírek mezi farníky a v kostele se nachází dodnes.^{92]} V roce 1859 byl původní obraz nahrazen novým od posléze renomovaného malíře a ilustrátora Josefa Scheiwla z Prahy (1834–1912), který jej signaloval. Obraz do Budislavic byl jeho první církevní zakázkou.^{93]} V kostelních inventářích je poprvé výslovně zaznamenán jako nový roku 1861 s hodnotou 320 zlatých.^{94]} Náklad s největší pravděpodobností hradil Náboženský fond. Se jménem autora jej přímo spojuje inventář z roku 1880. Obraz byl zasazen do zlaceného rámu, řezbářské ozdoby na oltáři byly štafirované a lakované. Na oltáři dále stál tabernákl se dvěma sochami andělů, krucifix a socha Panny Marie v prosklené skřínce (viz dále).

Boční oltáře jsou charakterizovány stručně, není uvedeno ani jejich zasvěcení, jen to, že jsou na nich v rámech obrazy stejných rozměrů, tabernákly, a že jsou lakované. Jejich souhrnná hodnota je vyčíslena na 200 zlatých. Pokud jde o obrazy, na levém bočním oltáři představující sv. Jana Nepomuckého, na pravém Pannu Marii Neposkvrněnou, uvádí Jan Pavel Hille, že pochází rovněž z roku 1859 jako obraz na hlavním oltáři a jsou dílem Bedřicha Kamarýta.^{95]} Toto tvrzení se jeví vcelku opodstatněné. Dá se předpokládat, že potřeba výměny se týkala všech tří obrazů. Autor, Bedřich Kamarýt (1831–1911), sám duchovní (v tu dobu kaplan v Hořepníku), patřil k nejvyhledávanějším dodavatelům obrazů pro kostely, zejména jihočeské.^{96]} Také v okolí Budislavic se najde několik jeho prací, například v kostele v Kasejovicích, Kocelovicích, Bezděkově či Lnářích. Zcela opomenuty zůstaly v inventáři malé oválné, ještě barokní obrazy sv. Václava (vlevo) a sv. Ludmily (vpravo) v horní části oltářů.

Dále je zmiňována štafirovaná a lakovaná kazatelna, zpovědnice, 17 lavic a tři další jen k sezení. Přínejmenším kazatelna a snad i zpovědnice jsou totožné s barokními z druhé čtvrtiny 18. století.

V sakristii stála skříň na paramenta, roku 1855 popisovaná jako nová. Na kůru, podpíraném dvěma žulovými sloupy s jednoduše zdobenými krychlovými hlavicemi, se od prosince 1866 nacházely varhany postavené Johannem Fischperou ze Sušice v hodnotě

89] SOA v Třeboni, *Bosí augustiniáni Lnáře*, kn. 6 (Pamětní kniha kláštera od roku 1894 do října 1911), pag. 911.

90] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 14, ukn 13.

91] Dobře patrné jsou tyto sochy na historické fotografii P. Jana Pavla Hilleho. Jejich atributy, díky nimž by se daly určit, však nejsou dostatečně zřetelné. Jen u levé sochy se dá říci, že má na sobě kněžskou štolu a v levé ruce drží knihu. Srov. Městské muzeum Blatná, *Sbírka skleněných negativů*, č. neg. 352.

92] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 11, ukn 10.

93] Blíže srov. https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Schewl, navštíveno 22. 10. 2016, 18:55. *Světovzor*, 13. března 1874, s. 126. *Národní listy*, č. 159, 11. června 1912, s. 2. Martin KULÍŠEK, *Kdo namaloval budislavického patrona kojících matek?*, Kasejovické noviny, roč. XVI, č. 8, srpen 2011, s. 7.

94] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 13, karton 1.

95] SOKA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 38, sign. 38/1, karton 7 (Vikariát Blatenský, díl I., pag. 180).

96] Blíže srov. Jiří ČERNÝ, *Mons. Bedřich Kamarýt – kněz, malíř, spisovatel*, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 28, č. 3, 2001, s. 260–277.

300 zlatých. Vystřídaly starší pozitiv, pořízený roku 1796 od varhanáře Františka Nolliho za 106 zlatých ze sbírky mezi farníky (v inventáři uveden poprvé k roku 1822), který byl v kostele ještě v roce 1876. To už ale měl jako starý a sešlý hodnotu jen 8 zlatých a 40 krejcarů.^{97]}

Ze soch, jež kostel zdobily, je potřeba uvést především sochu Panny Marie v prosklené skříňce na hlavním oltáři. Byla zakoupena roku 1788 farníky a těšila se zřejmě značné úctě, neboť byla ozdobena čtyřmi granáty a dvaceti stříbrnými mincemi (3 toлары, 17 dvacetníků). Není divu, že přitahovaly nežádoucí pozornost a v noci z 20. na 21. 7. 1868 byly spolu s paramenty z oltářů odcizeny neznámými zloději. Tato skutečnost byla nejen zanesena do kostelního inventáře, ale zpráva o krádeži pronikla i do dobového tisku.^{98]}

V kostele nechyběla ani socha sv. Jana Nepomuckého a v neposlední řadě tu bylo několik obrazů. Předně šlo o křížovou cestu malovanou na plátně v černých rámech, kterou zaplatili farníci; v kostelním inventáři figuruje od roku 1827. Další byly obrazy sv. Aloisia Gonzagy a Panny Marie Klatovské. Roku 1904 byl pořízen votivní obraz Panny Marie Růžencové od Josefa Mathausera.

Z bohoslužebných předmětů je nutno zmínit dodnes dochovanou cínovou křtitelnicí, zhotovenou pro kostel roku 1892 Václavem Terebou v Krásně (Schönfeld) namísto starší. Byla umístěna ve zvláštním výklenku na jižní straně triumfálního oblouku s dřevěnými dvířky. Dále měl kostel měděnou pozlacenou monstranci, kterou daroval bailli maltéžského řádu z Dožic Johann Baptist Franz von Colloredo-Mels-Wallsee († 1814). Zvláštní položku pak představuje pozlacená relikviářová monstrance s ostatky sv. Jiljí. Starší inventáře (1855, 1876) ji nezmiňují a v inventáři z roku 1921 již nefiguruje.^{99]}

Jak vidno, mezi dobrodinci kostela zůstávala i po převzetí patronátu Náboženským fondem dožická vrchnost, reprezentovaná baillivy maltéžského řádu. Také jejich příbuzní přispívali svými dary jako například hraběnka Eugenie von Schönborn, sestra bailliiho Fridricha Schönborna, která roku 1865 věnovala kostelu červenou kasuli, album, velum na kalich a další bohoslužebné potřeby.^{100]}

Na sklonku 19. století se farář Jan Černý začal zaobírat myšlenkou na výměnu stávajícího zařízení za nové, které měl dodat renomovaný umělecký sochařský a řezbářský závod Josefa Krejčíka z Prahy v jednotném, tehdy moderním neogotickém stylu. Firma postupně zaslala návrhy na nové oltáře, kazatelnu, zpovědnici, chórovou mřížku, křížovou cestu a Boží hrob. Pro tak zásadní změnu bylo nutno získat také svolení orgánů památkové péče. Souhlas pro instalaci nových oltářů, kazatelny, zpovědnice a chórové mřížky vydal 2. 2. 1898 tehdejší c. k. konzervátor pro blatenský okres, známý historik a kastelolog August Sedláček s odůvodněním, že „*úprava jich slohu kostela jest přiměřena.*“ Bylo tedy zjevně přihlédnuto ke gotickým architektonickým článkům, které se v kostele dochovaly. Ovšem samotná regotizace kostelních interiérů, vycházející ze zásad purismu, byla v této době velmi rozšířená.

Modernizace vnitřního zařízení kostela by ale představovala značnou investici. Firmou Josefa Krejčíka předložená kalkulace byla na částku 2 985 zlatých a 50 krejcarů. Farář tedy od ní nakonec z větší části upustil, rozhodl se ale opatřit do kostela alespoň nový

97] SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 11, ukn 10, inv. č. 14, ukn 13. SOkA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 52, sign. 52/1, karton 8 (Dějiny vikariátu Blatenského, Část místopisná III., fol. 768r). Hille přepisuje jméno výrobce pozitivu z roku 1796 jako „Noli“ a hypoteticky interpretuje jako „Malý“. Ve skutečnosti jde bezesporu o Františka Prokopa Nolliho (asi 1744–po 1814). Srov. www.varhany.net/zivotopis.php?idv=138623, navštíveno 23. 10. 2016, 16:17.

98] SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 11, ukn 10, inv. č. 13, ukn 12. *Pražský deník*, roč. 1868, č. 3, 1. 8. 1868.

99] SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 11, ukn 10, inv. č. 14, ukn 13, inv. č. 25, karton 7, inv. č. 29, karton 8. SOkA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 38, sign. 38/1, karton 7 (Vikariát Blatenský, díl I., pag. 180).

100] SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 20, karton 1.

Boží hrob a křížovou cestu. Dne 24. 2. 1904 proto požádal c. k. místodržitelství o svolení k jejich nákupu a okresní hejtmánství v Blatné o doporučení.^{101]} Jeho úsilí však vyšlo naprázdno, což je pochopitelné, neboť se ukázalo, že přednostní bude celková oprava kostela.

K zařízení kostela patřily rovněž zvony. Na věži kostela stále visely tři. Jeden z nich byl roku 1822 jako puklý dán na náklad farníků k přelití spolu se zvonkem od sakristie. Podobně byl v roce 1879 u příležitosti opravy věže přelit v dílně Josefa Děpolta v Plzni nejmenší zvon. Měl spodní průměr 52 cm a výšku 39 cm. Další zvon, malých rozměrů, zůstával v sanktusníku.^{102]}

Okolo kostela se rozkládal hřbitov s márnici. Pochován zde kupříkladu byl „vedle dveří kostelních“ lokalista Václav Ninger († 1798) či dlouholetý budislavický učitel Matěj Bach († 28. 1. 1858).^{103]} V průběhu 19. století však přestal kapacitně dostačovat, a tak byl roku 1845 založen necelých 200 m jižně od kostela hřbitov nový, zatímco dosavadní přestal být postupně využíván.^{104]}

Fara

Opětovné ustavení samostatného duchovního správce pro Budislavice předpokládalo, že mu bude v místě zajištěno odpovídající ubytování. Starší fara, možná ještě středověkého původu, s největší pravděpodobností již dávno nestála. Podle tradice, kterou s datací do roku 1723 cituje obecní kronika podle písemnosti z archivu čížkovské fary „*povídali přes 80 let starí lidé, že od svých předků slyšeli, že fara tam v Budislavicích bejvala tu, kde Pošibal nyní stavení má a tudy z toho stavení skrz zeď krchovni dveře byly, jsou nyní zazděny a s celou zdí vápnem ovrhnutý.*“ V případě, že tradice vychází ze skutečnosti, pak se původní fara nacházela jižně od kostela na místě č. p. 7, které vlastnila rodina Pošibalů do roku 1839.^{105]}

Nová obytná budova pro lokalistu (č. p. 6) vznikla na opačné straně, tedy severně od kostela při silnici do Kladrubec. Díky dochovaným účtům a dokumentům vzešlým z komunikace mezi lokalistou, správou statku Dožice, krajským úřadem v Písku a zemským místodržitelstvím v Praze, uloženým v archivu českého velkopřevorství maltézských rytířů, si můžeme utvořit vcelku podrobný obrázek o tom, co stavbě obydlí pro lokalistu v Budislavicích předcházelo, kdo se na ní podílel, jaké byly náklady – a v neposlední řadě též upřesnit její chronologii.

Aktuální se potřeba ubytování pro lokalistu stala s nástupem Gottharda Schneidera v březnu 1787. Jeho předchůdce P. Jermář měl jako kněz lnářského augustiniánského konventu možnost přebývat v mateřském klášteře a do Budislavic dojíždět. To mu ale zjevně také moc nevyhovovalo, jelikož do měsíce funkci lokalisty opustil. S výstavbou obydlí pro lokalistu se nicméně počítalo od samého začátku. Již 14. 12. 1785 podepsali rychtáři všech přifařených vsí, totiž Tomáš Spour z Budislavic, Bartoloměj Mašek z Přebudova, Vojtěch Vavřík z Kladrubec, Matěj Sedláček z Mladého Smolivce a s nimi ještě dva další sedláci prohlášení, že všichni hospodáři povinovani potažní robotou, vykonají

101] SOKA Strakonice, *Okresní úřad Blatná*, inv. č. 1248, sign. 5/B, karton 222.

102] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 11, ukn 10. *Pamětní kniha obce Budislavice*, pag. 12. SOKA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 52, sign. 52/1, karton 8 (Dějiny vikariátu Blatenského, Část místopisná III., fol. 769r).

103] SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, sign. Budislavice 03, fol. 5r. SOKA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 52, sign. 52/1, karton 8 (Dějiny vikariátu Blatenského, Část místopisná III., fol. 770v).

104] SOKA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 52, sign. 52/1, karton 8 (Dějiny vikariátu Blatenského, Část místopisná III., fol. 769r).

105] *Pamětní kniha obce Budislavice*, pag. 13. 750. *výročí Budislavice*, s. 20.

pro „vystavení pro duchovního pastýře habitace“ tři dny roboty tak, jak jim to vrchnost nařídí. Dovoz materiálu na stavbu byl zajištěn. Ovšem teprve v roce 1788 začala správa dožického statku řešit, kolik materiálu vůbec bude zapotřebí. V průběhu dalších dvou let pak bylo opatřeno 10 900 šindelů a 48 ½ sáhů dřeva pro stavbu krovu a další práce. Léta ubíhala a nic se nedělo. A tak požádali farníci v roce 1792 krajský úřad v Písku, aby stavební záměr podpořil. Nezbytné svolení českého zemského gubernia pro realizaci stavby bylo vydáno až 4. 7. 1793. Zahájení prací bylo stanoveno na 29. 7. a dokončeny měly být do 30. 9. toho roku. Ve dnech 28.–30. 7. 1793 tak byly uzavřeny smlouvy s řemeslníky na jednotlivé práce – zednické byly zadány Václavu Koprivovi ze Spáleného Poříčí a Janu Raškovi z Budislavic, tesařské Vavřinci Karasovi, rovněž ze Spáleného Poříčí, truhlářské Josefu Smrčkovi z Budislavic, zámečnické Josefu Waldmannovi z Kasejovic. Hrnčír Matěj Schwarzer ze Spáleného Poříčí měl postavit glazovaná kamna. Sklenářské práce provedl Ignác Hálek, kovářské Jakub Vorlíček. Pokud jde o stavební materiál, bylo mimo jiné spotřebováno 15 000 zdících cihel, 4 000 tašek a 15 000 šindelů. Ke 30. 12. 1793 byl sestaven seznam dokončených prací, které měl zaplatit Náboženský fond. Šlo o částku 115 zlatých a 58 krejcarů. To ovšem rozhodně nepředstavuje celkovou výši nákladů. Jen cena smluvená s oběma zednickými mistry činila 197 zlatých a 20 krejcarů a tesařské práce měly být provedeny za 70 zlatých a 40 krejcarů. Na úhradě nákladů se však podílel i velkostatek a farníci, bohužel ale nevíme, jakými částkami, jen to, že také materiálem a jeho dovozem, jak již bylo výše řečeno.^{106]}

Výstavba obydlí pro duchovního správce představovala důležitou skutečnost. Odrazila se dokonce i v matričním zápisu o úmrtí lokalisty Gottharda Schneidera († 30. 5. 1795), který se o ni zasloužil a svou přičinlivostí ji přes všechny obtíže dovedl do zdárného konce („*qui hanc localiam magna industria et adversitate in statum perfectum perduxit*“).^{107]}

Kdo vytvořil plány na stavbu obydlí lokalisty, nelze bezpečně říci, přestože se dochovaly dva, signované zednickým mistrem Antonem Schackem. Oba počítaly s patrovou budovou, v jednom případě skromnější, ve druhém prostornější. Ovšem jestli byl realizován některý z nich nebo nějaký jiný, vypracovaný dalším stavitelem, nevíme. Každopádně již od počátku to byla budova patrová. V přízemí se nacházela předsíň, zcela jistě kuchyně, kvelb a čelední světnice, v patře pak obytné pokoje, z nichž jeden je označován jako letní („*Ober Sommer Zimmer*“).^{108]}

Schneiderův nástupce Václav Ninger zamýšlel opatřit okna budovy kovovými mřížemi. Dne 22. 9. 1796 mu k tomu gubernium vydalo povolení. Mělo se udělat pět oken se žaluziemi a pět oken s mřížemi nákladem 43 zlatých a 35 krejcarů. Kalkulace zámečníka Jakuba Vorlíčka a truhláře Josefa Smrčky však zněla na 77 zlatých a 5 krejcarů. Rozběhla se tedy opět příslovečná papírová válka, která trvala ještě roku 1798.^{109]} Byla však zjevně korunována úspěchem, neboť když v květnu téhož roku lokalista Ninger zemřel, bylo do matriky k jeho úmrtí do výčtu zásluh uvedeno také to, že „*lokaliu mřížemi železnými a jinšími potřebnými věci (sic) zaopatřil*“.^{110]}

Z následujících desetiletí pak víme, že kupříkladu roku 1810 bylo vyúčtováno 10 600 šindelů a 120 000 hřebíků na položení nové střešní krytiny, které prováděl tesař Jeníček z Dožic.^{111]} V roce 1850 pak mělo být obydlí lokalisty přestavěno do současné podoby,

106] NA, *Řád maltézský – spisy a knihy*, inv. č. 1824, sign. XXXVIII, karton 621. SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 11, ukn 10.

107] SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, sign. Budislavice 03, fol. 4r.

108] Srov. výkaz dodělaných prací určených k proplacení Náboženskému fondu z 30. 12. 1793. NA, *Řád maltézský – spisy a knihy*, inv. č. 1824, sign. XXXVIII, karton 621.

109] NA, *Řád maltézský – spisy a knihy*, inv. č. 1824, sign. XXXVIII, karton 621.

110] SOA v Plzni, *Sbírka matrik*, sign. Budislavice 03, fol. 5r.

111] SOkA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 11, ukn 10.

alespoň tak to uvádí Jan Pavel Hille, který ještě pracoval i s dnes již neexistujícími a ne-
zvěstnými prameny.^{112]}

O vybavení fary a komfortu, který duchovnímu správci poskytovala ve druhé půli
19. století, nás informuje inventář z 31. 5. 1883. Do patrové budovy se vstupovalo dveřmi
se zvonkem. V přízemí byl vpravo malý pokojík s kachlovými kamny a pod ním sklep. Na
levé straně se nacházela farní kancelář označená černě natřenou oválnou tabulkou a vy-
bavená novým nábytkem – stolem (62 x 80 cm), dvěma židlemi, lavicí, nahnědo natře-
nou dvoukřídlovou uzavíratelnou skříní na spisy a kachlovými kamny. Vedle kanceláře byl
další pokoj. Dále se zde nacházel čeledník, nově zařízený sporákem na uhlí a nábytkem,
a kuchyně se spížírnou. V patře byly celkem čtyři místnosti a záchod. K obývání sloužily
zřejmě pokoje na jižní a severní straně, na straně východní byl salon s velkými kachlovými
kamny, určený patrně pro posezení s návštěvami a přáteli. V místnosti na západní straně se
pak nacházel farní archiv a knihovna. Stála tu hnědá skřín se zámekem a přihrádkami, „v níž
uloženy spisy farního úřadu Budislavického od založení fary dosud“ a dále „almara šedivě
natřená s dvoukřídlovými dveřmi, uvnitř s přihradami s nápisem *Bibliotheca parochialis*“.
Tu nechal vyrobít správce dožického velkostatku Jan Staněk a s největší pravděpodobnos-
tí obsahovala také knihy odkázané lokalistou Josefem Hostovským. V další skříní byla
uložena paramenta a jiné potřeby. Vytápěna byla i chodba, kde stála samostatná kachlová
kamna.

Hospodářské zázemí tvořilo stavení sloužící zčásti jako chlév pro krávy, zčásti jako
stodola. Nově byl postaven chlívek pro vepřový dobytek s kurníkem a ještě jeden chlívek,
rovněž s kurníkem. Dále tu byl seník, tři nové holubníky pro celkem 12 párů holubů, hno-
jiště a psí bouda. Do farského dvora se vjíždělo dvěma průjezdy. Jeden byl situován mezi
farou a stodolou na straně k silnici, druhý pak přímo v objektu stodoly. Za farou směrem ke
hřbitovu se rozkládala zeleninová zahrada se studnou a sad.^{113]}

Škola

V souvislosti s obnovením samostatné duchovní správy v Budislavicích byla roku 1790
ve vsi rovněž zřízena škola, nacházející se stejně jako kostel a obydlí lokalisty pod pa-
tronátem Náboženského fondu a kontrolovaná duchovním správcem, který zde vyučoval
náboženství. Od roku 1818 byla dvojtřídní. Původně stála v místech zrušeného domku č.
p. 8, kde se říkalo „ve staré škole“. Současná školní budova (č. p. 45) naproti faře byla po
dlouholetém přerušovaném jednání postavena v letech 1836–1838 a vysvěcena 1. 9. 1839.
Kromě místních přes docházely též děti z ostatních přifařených obcí Kladruce, Mladý
Smolivec a Přebudov. V roce 1899 si však obec Kladruce postavila vlastní školu a odško-
lila se. Z budislavických učitelů stojí za zmínku zejména Matěj Bach, původním vzděláním
právník a jinak výborný muzikant, který zde působil plných šedesát let, od roku 1798 až
do své smrti 28. 1. 1858.^{114]}

Závěr

Farní kostel sv. Jiljí v Budislavicích je poměrně opomíjenou církevní památkou jižního
Plzeňska, které dosud věnovala pozornost spíše jen regionální historiografie. V průběhu

112] SOKA Strakonice, *Osobní fond Hille Jan Pavel*, inv. č. 52, sign. 52/1, karton 8 (Dějiny vikariátu Blatenského, Část místopisná III., fol. 768r). Kronika obce uvádí až rok 1852. Srov. *Pamětní kniha obce Budislavic*, pag. 14. Lze ale předpokládat, že přestavba trvala delší dobu, čili obě data mohou být relevantní.

113] SOKA Plzeň-jih se sídlem v Blovicích, *Farní úřad Budislavice*, inv. č. 14, ukn 13.

114] František D. ZENKL, *Dějiny škol*, s. 382–384, 399.

staletí prošel několika přestavbami a úpravami, které mu daly jeho dnešní tvář. Jejich rozsah byl limitován zájmem patronů, pro které jeho údržba představovala jak možnost reprezentace, tak břemeno, což platí zejména pro období, kdy patronát vykonával Náboženský fond.

Tento příspěvek se snaží o ucelený výklad dějin kostela v kontextu vývoje duchovní správy, majetkových a patronátních vztahů od počátku do doby krátce před první světovou válkou. Využity jsou k tomu zejména dosud jen málo vytěžené či zcela nevyužité archivní prameny. Jednotlivé stavební fáze jsou blíže zdokumentovány a tam, kde to bylo možné, chronologicky upřesněny. Zvláštní pozornost je věnována vývoji a proměnám vnitřního zařízení kostela. Samostatně je zmíněno obydlí duchovního správce a okrajově také škola. Příspěvek tak předkládá souhrn informací upotřebitelný pro další odborné využití ke studiu stavebně historického vývoje kostela, potažmo i fary do počátku 20. století.

Church and religious administration in Budislavice. From the beginnings till 1912

Summary

St. Giles parish church in Budislavice is a rather forgotten religious sight in South-Pilsen Region. Mostly, it has attracted the attention of the regional historiography. During the centuries, the church underwent several rebuildings and reconstructions which have given the church its current appearance. The extension of the reconstructions was limited by the will of patrons, for whom the building maintenance symbolized not only a possibility to represent themselves but also a financial burden. An example of the latter case is a period when the church was under the auspices of the Religious Fund.

This article is intended to explain the complete history of the church, in the context of the religious administration, property and patronal relations, from the beginning till the period shortly before the World War I. Rarely or never used archival sources are applied in this article. Particular construction phases are documented in detail and they are accompanied with chronological specifications where it is possible.

A special attention is paid to the interior equipment of the church. The parish administrators house and is mentioned separately and the school is described marginally. The article presents a collection of facts which are suitable for a further professional use, for the construction and historical survey of the church and parsonage in the early 20th century.

Obrazová příloha

*Kostel a fara v Budislavicích, kolem roku 1900,
foto Jan Pavel Hille, Městské muzeum v Blatné, sbírka fotografií, přír. č. 281/57.*

*Interiér kostela na fotografii Jana Pavla Hilleho, kolem roku 1900,
Městské muzeum v Blatné, Sbirka skleněných negativů, č. neg. 352.*